

KRONSTADT SIDSTE STOP FØR STALIN

Indhold

Indledning

Februar- og Oktoberrevolutionen 1917

Arbejdernes selvorganisering

Var bolsjevikkerne proletarietets fortrop?

Arbejderkontrol og rådsdemokrati tur/retur

Brest-Litovsk freden

Den politiske opposition undertrykkes

Anarkisterne - banditter eller revolutionære?

Historien om anarkisterne i Ukraine

De venstre-socialrevolutionære

Borgerkrigen

Krigskommunismen - nødvendighed eller vejen til socialismen?

Borgerkrigen slutter - dens politik fortsætter

Arbejderne går på gaden i Petrograd

Kronstadt - »revolutionens stolthed og pryd«

Kronstadtoprøret begynder

Oprørets karakter - den 3. revolution

Oprørenes holdning til kommunisterne

Anarkisternes rolle- for en fredelig løsning

De venstre-socialrevolutionæres rolle

Kronstadtoprøret og Oktoberrevolutionen - samme kamp

Kronstadt isoleres

Den militære undertrykkelse - Trotskij viser tænder

Diktaturets hævn - henrettelser og deportationer

Var Kronstadtoprøret kontrarevolutionært?

Den konstituerende Forsamling er ikke arbejdernes bolværk

Anti-semitisme i Kronstadt?

Den 10. partikongres - to skridt tilbage

Hvordan ku´ det gå så galt?

Noter

Bilag 1: Proklamation fra Østersøflådens kommunistiske matroser

Bilag 2: Proklamation fra Makhno-bevægelsen

Bilag 3: Befaling nr. 1824

Bilag 4: Strejke-proklamation fra Petrograd den 24. februar, 1921

Bilag 5: Petropavlovsk-resolutionen

Bilag 6: Anarkistisk foreslag om fredelig løsning

Bilag 7: Forside af bladet Krokodil nr. 24, 1936

Bilag 8: Medlemmer af Den provisoriske Revolutionskomité

Litteraturliste

Indledning

Efter Berlinmurens fald kan det umiddelbart virke, som om at der ikke er noget alternativ til liberalismen og den kapitalistiske måde at indrette produktionen på. Socialismen står tilbage og ligner et diktatorisk fugleskræmsel. Men kunne det have været gået anderledes? Findes der en anden socialisme, end den man har set i Østeuropa, Cuba, Kina, Albanien eller Nordkorea? For at kunne genskabe socialismen som et troværdigt alternativ, er det nødvendigt at analysere de fejl, som ledte til 75 års diktatur. Hvornår startede udviklingen henimod diktaturet og hvordan kunne det have været afværget?

For at kunne give et svar på disse spørgsmål, er en forståelse af Den russiske Revolution og dens nederlag af stor vigtighed. Ingen anden begivenhed har haft større betydning for venstrefløjen og de sociale kampe i det 20. århundrede. Hvordan og hvornår startede revolutionens vej til diktaturet og fandtes der andre veje for dens udvikling? Det er denne pjeces mål at opmuntre til en mere seriøs og nuanceret kritik af Den russiske Revolution og udfylde et par »sorte huller« og misforståelser.

Skal man tro de leninistiske (ikke stalinistiske) historieskrivere, var Den russiske Revolutions nederlag bestemt af en række udefra kommende omstændigheder; den feudale underudvikling i Rusland, Den tyske Revolutions nederlag, borgerkrigen, blokaden osv. Alle disse omstændigheder gjorde at bolsjevikkerne ikke kunne handle anderledes end de gjorde - altså var det ikke bolsjevikernes politik, men omstændighederne, der førte til Stalins magtovertagelse i partiet. Desuden er der en tendens til at leninistiske historieskrivere nægter at forholde sig kritisk til den politiske udviklingen før Lenins død. Al kritik af Brest-Litovsk, diktaturet, énmandsledelse i industrien, behandlingen af oppositionen og Kronstadtoprøret, NEP og fraktionsforbudet i partiet forties eller affejes med ord som: »nødvendige foranstaltninger« eller i bedste fald »fejltagelser«. Med dette udgangspunkt er det næsten umuligt at komme frem til en saglig og fremadrettet kritik af Den russiske Revolution og bolsjevikernes rolle og gennemføre en rekonstruktion af det socialistiske alternativ efter Berlinmurens fald.

Kronstadtoprøret er en af de begivenheder efter revolutionen, der klartest illustrerer de modsætninger, som opstod, og de fejl, som blev begået. Kronstadtoprørene formulerede meget klart i deres krav ønsket om en anden form for socialisme, end den der var blevet skabt af bolsjevikkerne efter Oktoberrevolutionen.

Kronstadtoprøret er også et sørgeligt eksempel på kommunisternes manglende vilje til at lære af Den russiske Revolutions nederlag, i stedet for er der blevet lagt et tykt tæppe af løgn og fortielse over begivenheden - på samme måde som det er sket med mange af de begivenheder, der førte til oprøret.

Det er svært at sige, hvor langt det er nødvendigt at gå tilbage for at nå en tilstrækkelig forståelse af baggrunden og årsagerne til oprøret i Kronstadt. Men et godt bud er revolutionerne i 1917, ikke fordi det præcise hændelsesforløb af disse er vigtigt, men fordi det der er de samme politiske krav og revolutionære organisationsformer, der i 1921 høres som et ekko i Kronstadt.

Her følger et par praktiske oplysninger til læseren: I Rusland benyttede man sig frem til 1918 af den Julianske kalender, som var 13 dage efter den Gregorianske kalender, som vi bruger.¹ Der er ikke i alle kilder angivet hvilken af de to kalendere, der er benyttet, og der kan derfor være visse problemer med dateringen. Men dette ændre ikke noget væsentligt i forståelsen af den politiske udvikling.

Hvad angår måder at stave russiske navne og ord på, er der uenighed mellem nogle kilder, dette betyder, at der i citaterne kan optræde andre stavemåder end dem, der ellers benyttes.

Byen Petrograd hed før 1. Verdenskrig Skt. Petersborg, den skiftede navn ved krigens udbrud af nationalistiske grunde. Lenins parti skiftede ligeledes navn; fra 1903 hed det bolsjevikkerne, men i 1918 skiftede det navn til Det Russiske Kommunistiske Parti (Bolsjevikker).² Der anvendes de navne, der er gældende på de pågældende tidspunkter, der er beskrevet.

Februar- og Oktoberrevolutionen 1917

Når man taler om Den russiske Revolution 1917, menes der som regel Oktoberrevolutionen, men i virkeligheden var der tale om to revolutioner. Den første revolution fandt sted i februar 1917, hvor en stærk strejkebevægelse tvang zaren til at abdicere og afskaffede den feudale undertrykkelse.³ Efter revolutionen i februar dannede de borgerlige partier sammen med mensjevikkerne⁴ og de højre-socialrevolutionære⁵ Den provisoriske Regering. Man oplevede i perioden fra februar til oktober 1917 en dobbeltmagt situation, hvor Den provisoriske Regering på den ene side og arbejdernes egne organisationer, sovjetterne og fabrikskomitéerne, på den anden side, hver især repræsenterede den politiske magt. Dobbeltmagten var en ustabil tilstand, som i løbet af kort tid måtte ende med en placering af magten til fordel for den

ene af parterne. Den provisoriske Regering gik fra februar til oktober fra den ene krise til den anden. Arbejderklassens krav om bedre levevilkår og en afslutning på russisk deltagelse i 1. Verdenskrig blev ikke opfyldt, og afskaffelsen af de feudale ejendomsforhold til jorden, som bønderne allerede mange steder havde ophævet ved selv at dele jorden imellem sig, blev aldrig fuldbyrdet med en jordreform. Efter Juli-opstanden i Petrograd, hvor det kom til voldsomme sammenstød mellem demonstrerende arbejdere og kosakker, og efter at hærens leder, Kornilov, i august forsøgte at gennemføre et statskup, stod det klart, at Den provisoriske Regering ikke var i stand til at opfylde Februarrevolutionens krav. Herefter vandt bolsjevikkerne flertallet i mange af landets sovjetter, fordi de formåede at gøre arbejderne og bøndernes krav om »fred, brød og jord« og »al magt til sovjetterne« til deres program. Konflikten kulminerede natten mellem den 24. og 25. oktober,⁶ hvor Petrograd-sovjetternes militærekomite sikrede kontrollen over hovedstaden og afsatte den højre-socialrevolutionære ministerpræsident Aleksander Kerenskij og Den provisoriske Regering, mens lignende aktioner fandt sted i resten af Rusland. Samme dag startede den anden kongres for Ruslands arbejder-, soldater-, og bondesovjetter hvor Petrograd-sovjetten kunne overgive magten til sovjetternes repræsentanter.⁷

Arbejdernes selvorganisering

Under Februarrevolutionen organiserede arbejderne sig spontant i hele landet i fabrikskomitéer (zahvkomy) og sovjetter. De havde allerede erfaring med disse organisationstyper fra revolutionsforsøget i 1905, hvor der i Skt. Petersborg under en generalstrejke for første gang opstod sovjetter til at organisere de strejkende arbejderes kamp. Fabrikskomitéerne kan betegnes som grundstenene i arbejdernes selvorganisation. De fungerede som faglige organer skilt fra fagforeningerne.⁸ De spillede en afgørende rolle i forsvaret af Februarrevolutionen. Det var således fabrikskomitéerne, der organiserede bevæbningen af arbejderne og sikrede kontrollen over produktionen og arbejderkvarterene.⁹ Efter Februarrevolutionen og dannelsen af Den provisoriske Regering varede det ikke længe, før denne kom i konflikt med fabrikskomitéerne. Da fabrikskomitéerne i de statslige rustningsværker den 2. april¹⁰ afholdte deres anden konference, lød kravene; den fulde kontrol over produktionen, og de gamle bedriftsledere skulle erstattes af nye, som skulle vælges af arbejderne og kontrolleres af fabrikskomitéerne.¹¹ Arbejderne, som havde gennemført Februarrevolutionen ville altså ikke lade sig nøje med dens krav om demokrati, når de allerede var blevet deres styrke og deres evne til at kontrollere produktionen gennem deres egne organer bevidst. En arbejderresolution fra Putilovværkerne dateret den 24. april 1917 viser tydeligt, hvordan fabrikskomitéerne opfattede deres egen rolle: "Idet de enkelte virksomheders arbejdere uddanner sig i selvforvaltning, forbereder de sig til det tidspunkt, hvor privatejendommen til fabrikker afskaffes og produktionsmidlerne overgår i arbejderklassens hænder. Dette store og betydelige mål, som arbejderne stræber efter, må man bestandig have for øje, også selvom man i begyndelsen kun har med små sager at gøre".¹² I den sidste tid før oktober spillede fabrikskomitéerne en mere offensiv rolle, bl.a. ved deres indsats i dannelsen af De røde Garder, som skete i forbindelse med forsvaret af Petrograd under Kornilovs kupforsøg i august, betød at Petrograd-sovjetten pludselig rådede over loyale arbejdermilitser og dermed blev magtovertagelsen en mulighed. Fabrikskomitéerne spillede en stor rolle i organiseringen af disse militser både under og efter kupforsøget. Det var De røde Garder og revolutionære hærheder fra bl.a. Østersøflåden der, under kontrol af Petrograd-sovjetternes militære revolutionskomité, gennemførte besættelsen af strategiske vigtige steder i Petrograd natten mellem den 24. og 25. oktober og stormede Vinterpaladset, hvor Den provisoriske Regering opholdt sig.¹³ Sovjetterne¹⁴ var en anden af arbejdernes spontant dannede organisationer. Sovjetterne var ikke som fabrikskomitéerne beskæftiget med den daglige kontrol over produktionen, men fungerede som overordnede politiske og økonomiske organer på alle niveauer. Sovjetternes sammensætning var meget forskellige alt efter deres opgave. Repræsentanterne i sovjetterne blev valgt ud fra fabrikskomitéerne, soldaterrådene, fagforeningerne og de politiske partier, som til enhver tid kunne trække repræsentantens mandat tilbage. Ordet sovjet bliver dog ofte brugt som fællesbetegnelse for arbejderorganerne. Det var specielt Petrograd-sovjetten, der kom til at spille en stor rolle i Oktoberrevolutionen. Det var denne, der udgjorde arbejdernes politiske alternativ, og gennem denne at de organiserede opstanden, som afsatte regeringen og overgav magten til sovjetkongressen.

Var bolsjevikkerne proletariats fortrøp?

Bolsjevikernes rolle i revolutionerne i februar og oktober 1917 og deres holdning til fabrikskomitéerne er vigtig at forstå, før man kan se logikken i deres politik efter Oktoberrevolutionen. Bolsjevikpartiet havde det man kalder en leninistisk partiopfattelse. Denne partiopfattelse bygger på Lenins idé om, at arbejderklassen ikke selv kan fostre tanken om socialisme, og derfor skal den tilføres udefra via et politisk avangardparti bestående af intellektuelle og de mest klassebevidste industriarbejdere, som Lenin beskrev det: "Historien viser i alle lande, at arbejderklassen ved egen kraft kun kan nå til en fagforeningsbevidsthed, det vil sige til den overbevisning, at det er nødvendigt at forene sig i

fagforeninger, tage kampen op mod arbejdsgiverne, afkræve regeringen en eller anden arbejdervenlig lov, etc." og videre "Den politiske klassebevidsthed kan arbejderklassen kun have fået udefra, det vil sige udenfor den økonomiske kamp, udenfor komplekset af sammenhænge mellem arbejdere og arbejdsgivere."¹⁵ Efter en revolution mente Lenin ikke, at det var muligt at organisere samfundet uden en stat, altså skulle arbejderklassens magt ikke, som i komitéernes og sovjeternes føderalistiske rådsdemokrati organiseres nedefra og op, men centreret i en proletarisk stat, proletariatets diktatur. Når bolsjevikkerne talte om proletariatets diktatur, spillede partiopfattelsen også en afgørende rolle. Bolsjevikkerne var af den opfattelse at det revolutionære parti repræsenterer hele arbejderklassen, og der var derfor ikke nogen forskel på proletariatets diktatur og partiets diktatur. Som Trotskij udtrykte det: "In this »substitution« of the power of the party for the power of the working class there is nothing accidental, and in reality there is no substitution at all. The Communists express the fundamental interests of the working class. It is quite natural that, in the period in which history brings up those interests, in all their magnitude, on to the order of the day, the Communists have become the recognized representatives of the working class as a whole".¹⁶ Begivenhederne i 1917 viste imidlertid, at bolsjevikkerne aldrig blev det avantgardeparti, som skulle muliggøre selve revolutionen. Det var arbejderklassen, der tog initiativet, mens bolsjevikpartiets centralkomité gang på gang overraskedes og blot fulgte i kølvandet på arbejderne. Eksempelvis kom februarrevolutionen fuldstændig bag på de politiske partier og bolsjevikkerne spillede ingen rolle i denne. Lenins opgave var ikke at overbevise arbejderne og bønderne om at de skulle overtage magten, men derimod at overbevise partiet om at masserne allerede var i gang med at realisere dette. Det var partiet, som måtte hæve sig op på massernes niveau. De revolutionære krav mellem februar og oktober 1917 blev ikke formuleret af bolsjevikkerne, de gentog dem blot.¹⁷ Bolsjevikkerne overtog endda anarkisternes parole om »Al magt til sovjetterne«. Man kan sige at bolsjevikkerne, som en strategisk manøvre i organiseringen af selve magtovertagelsen, støttede arbejderne egne organisationer, fordi de forstod, at det kun var muligt at tage magten gennem sovjetterne.¹⁹

Arbejderkontrol og rådsdemokrati tur/retur

Da Oktoberrevolutionen var gennemført, var det, for at bevare troværdigheden i forhold til arbejderne, nødvendigt for bolsjevikkerne hurtigt at indfri løftet om arbejderkontrol. Det skete med et dekret fra Folkekommisærernes Råd, som den nye regering blev kaldt, den 14. november 1917. Dette dekret ændrede fabrikskomitéernes status fra kun at have indsigt i produktionen til at blive egentlige direktioner, hvis beslutninger var bindende.²⁰ Lenin beskrev tilmed fabrikkerne som »selvstyrende kommuner af producenter og forbrugere«, hvilket fik anarko-syndikalist G. P. Maximoff til at hævde: "Bolsjevikkerne havde ikke bare forladt teorien om statens gradvise hændelse, men den marxistiske ideologi som helhed. De var blevet en slags anarkister."²¹ Man kunne nu fristes til at tro, bolsjevikkerne faktisk havde tænkt sig at indfri løftet om arbejderkontrol, men allerede få uger senere blev de første beslutninger taget, som skulle ende med at underminere fabrikskomitéernes magt og dermed afskaffe arbejderkontrollen. Det første skridt væk fra idéen om arbejderkontrol blev taget den 2. december 1917, da regeringen oprettede Det øverste råd for Økonomien (VSNKh eller Vesenkha), som underlagde produktionen statslig planlægning i stedet for Det landsomfattende råd for Arbejderkontrol, der havde fungeret føderalistisk.²² På Fagforeningernes første alrussiske kongres den 7. - 14. januar 1918 var et af hovedemnerne forholdet mellem fabrikskomitéerne og fagforeningerne. Kongressen endte med at vedtage en resolution, som gjorde fabrikskomitéerne til fagforeningsorganer. Denne beslutning betød, at det blev langt lettere for bolsjevikkerne at kontrollere produktionen. Fagforeningerne, som i Rusland først blev dannet efter Februarrevolutionen, var i stor udstrækning domineret af bolsjevikker, de var centralistisk organiserede og af den samme opfattelse som bolsjevikkerne, hvad angik organiseringen af produktionen; nemlig at det kun var muligt gennem statslige organer.²³ Et dekret fra 23. marts 1918 udstedt af regeringen indførte for første gang egentlig diktatur, forstået som énmandsledelse, indenfor produktionen. Dekretet omhandlede organiseringen og forvaltningen af jernbanerne, som blev underlagt statslige kommisærer med uindskrænkede beføjelser, som kun var ansvarlig overfor regeringen.²⁴ Det var på samme tid at Lenin begyndte sin argumentation for énmandsledelse og jerndisciplin i produktionen.²⁵ I april 1918 kunne man i avisen Pravda læse en artikel skrevet af Lenin hvori han fortæller at: "enhver maskinel storindustri - dvs. netop socialismens materielle produktionskilde og - fundament - kræver den mest ubetingede og strenge enhed i den vilje, der leder hundreders, tusinders og titusinders fælles arbejde. (...) Men hvorledes kan man sikre den strengeste enhed i viljen? Ved at indordne tusinders vilje under en enkelts vilje. Denne indordning kan ved ideel målbevidsthed og disciplin hos deltagerne i det fælles arbejde snarere minde om en dirigents milde ledelse. Den kan antage skarpe diktatoriske former - hvis den ideelle disciplin og målbevidsthed ikke er til stede. Men på den ene eller anden måde er ubetinget indordning under en enkelt vilje absolut nødvendig for at opnå gode resultater i arbejdsprocesser, der er organiseret efter den maskinelle storindustri type."²⁶ Det endelige slag imod fabrikskomitéerne var, at Kongressen for Økonomirådene den 28. maj 1918 besluttede at oprette virksomhedsdirektioner, hvor kun en tredjedel af medlemmerne kunne vælges af arbejderne, mens Det øverste råd for Økonomien og de regionale råd stod for udnævnelsen af de resterende to tredjedele.²⁷

Soldaterrådene fungerede fra oktober 1917 i hele hæren efter samme principper som fabrikskomitéerne i industrien. Soldaterne valgte gennem soldaterrådene selv deres officerer, og privilegier, titler, honnør og separate boliger for officerene blev afskaffet.²⁸ Da Trotskij overtog ansvaret for opbygningen af Den røde Hær i 1918, var nogle af hans første handlinger at indsætte gamle zargeneraler som militære specialister, at afskaffe rådsdemokratiet og genindfører militærdisciplin og -hierarki. I marts 1918 blev flådens selvvalgte centralkomité opløst og erstattet med Pubalt, som var et råd af kommisærer udnævnt af partiet.²⁹ Utilfredsheden med Pubalt nåede langt ind i bolsjevikernes egne rækker. Den 15. februar 1921 afholdte Østersøflådens kommunistiske matroser deres anden kongres, hvor de fordømte Pubalt skarpt for at være et bureaukratisk organ, som arbejdede fuldstændigt plan- og metodeløst uden kontakt til masserne (se bilag 1). Utilfredsheden med Pubalt medførte en masseflugt fra partiet; mellem juni og november 1920 meldte 20% af de partimedlemmer, som var matroser, sig ud af partiet.³⁰

Med sovjeternes magt gik det som med fabrikskomitéernes og soldaterrådernes. Bolsjevikkerne havde, ved at vinde kontrollen over de organer, der sendte repræsentanter til de overordnede sovjetter, sikret sig den politiske kontrol. Det skete også at bolsjevikkerne, når de ikke havde flertal opløste sovjetter og oprettede nye under deres kontrol.³¹ Dette var bl.a. tilfældet i Kronstadt,³² men det skete oftest uden for de store byer, hvor de venstre-socialrevolutionære mange steder fik flertal i bondesovjetterne. Andre gange undlod man at afholde nyvalg til sovjetterne af frygt for at miste flertallet. Der havde således i 1919 ikke været valg til Moskvasovjetten i over 18 måneder.³³

Det, der var tilbage af arbejdermagt i sommeren 1918, var enten underordnet statslige organer, som til tider var udstyret med diktatoriske beføjelser, eller centralistiske organisationer, som f.eks. arbejder- og bondeinspektionen, »Rabkrin«,³⁴ under dominans af det regerende parti, bolsjevikkerne.

Brest-Litovsk freden

Brest-Litovsk freden, som blev indgået mellem Rusland og Tyskland den 3. marts 1918,³⁵ var dyr for den unge sovjetrepublik. Rusland mistede store landområder, herunder; Finland, Polen, Ukraine, de baltiske stater og det meste af Hviderusland. Opgøres tabene i tal, viser de tydeligt, hvilket tilbageskridt det var for Rusland, hvis produktion i forvejen led under feudal underudvikling: Rusland mistede 75% af sine kullejer, 73% af sin jernindustri, 33% af tekstilindustrien, 26% af jernbanenettet, 27% af det opdyrkede land og 26% af befolkningen.³⁶ Rusland stod med andre ord overfor økonomisk og social krise, som bl.a. viste sig ved at 40% af arbejderne i Petrograd i foråret 1918 var arbejdsløse.³⁷ Grunden, til at bolsjevikkerne alligevel indgik freden på disse ufordelagtige betingelser, var, at de regnede med at revolutionen snart ville bryde ud i Europa³⁸ og nødvendigheden af at opfylde revolutionens krav om fred. Den tyske Revolution led imidlertid nederlag i 1918 og Rusland stod isoleret omgivet af fjendtlige lande.

I Rusland var modstanden imod Brest-Litovsk freden stor; udover de venstre-socialrevolutionære var også anarkisterne og store dele af Østersøflåden, herunder Kronstadt, modstandere af freden. På et massemøde på flådebasen ved Petrograd blev der vedtaget en resolution, hvori man opfordrede til at rive Brest-Litovsk aftalen i stykker og samtidig vendte sig skarpt mod bolsjevikernes magtmonopol.³⁹ Modstanderne mente at prisen for fred var for stor, og at bolsjevikkerne begik et løftebrud ved at sælge store dele af Rusland og den revolutionære russiske befolkning til de vestlige imperialister, specielt afståelsen af det revolutionære Ukraine vakte harme. Trotskij gav Den røde Hær ordre til at nedkæmpe enhver modstand mod de tyske og andre kontrarevolutionære tropper, der skulle besætte Ukraine. Modstanderne af freden argumenterede for at føre en revolutionær krig imod Tyskland for at genvinde Ukraine, fremskynde opløsningen af de tyske hær og puste til den ulmende revolution i Tyskland.

Den politiske opposition undertrykkes

Det var ikke kun arbejdernes selvorganiserede organer, der blev udsat for undertrykkelse efter Oktoberrevolutionen, det blev den politiske opposition også. Det var alle oppositionsgrupper udenfor Bolsjevikpartiet, der blev undertrykt bl.a. mensjevikkerne og de højre-socialrevolutionære. Disse to moderate socialistiske partier var ikke altid loyale overfor revolutionen og sovjetterne, bl.a. arbejdede de højre-socialrevolutionære for genindkaldelse af Den konstituerende Forsamling, som betød en tilbagevenden til et borgerligt demokrati⁴⁰ og derfor kan man også argumentere for, at disse partier i nogle tilfælde skulle behandlet på lige fod med andre kontrarevolutionære kræfter. Men anderledes og mere interessante er omstændighederne omkring undertrykkelsen af anarkisterne og de venstre-socialrevolutionære.

Anarkisterne - banditter eller revolutionære?

Anarkisterne⁴¹ var den gruppe, som var mest loyale overfor sovjetterne, og det var anarkisterne, der mest ihærdigt forsvarede fabrikskomitéernes ret til at kontrollere produktionen. Mellem de to revolutioner i 1917 var anarkisterne

principielle modstandere af Den konstituerende Forsamling mens bolsjevikkerne helt frem til januar 1918 havde indkaldelse af Den konstituerende Forsamling på sit program - det var i øvrigt den unge Kronstadt-anarkist Anatol Jelezniakov der lukkede Den konstituerende Forsamling.⁴² Anarkisterne brugte også parolen »Al magt til sovjetterne« længe før bolsjevikkerne. Undertrykkelsen af anarkisterne kan derfor ikke forklares som forsvar mod kontrarevolutionen. Da magten begyndte at glide fra arbejdernes hænder over i statens og partiets, var anarkisterne de første til at gøre modstand. De var fra starten bevidste om, hvor denne udvikling ville ende, hvis den ikke blev stoppet. Som anarkisten Volin skrev i avisen Golos Truda: "Når deres magt først er konsolideret og legaliseret, vil bolsjevikkerne - som er socialister, politikere og statstilhængere, dvs. mænd som handler centralistisk og autoritært - begynde at tilrettelægge landets og folkets liv med regerings- og diktaturmidler som påtvinges af centret (...). Jeres sovjetter (...) vil lidt efter lidt blive reduceret til eksekutivorganer for centralregeringens vilje (...). Vi vil komme til at overvære oprettelsen af et autoritært politisk og statsligt apparat, som vil styre ovenfra og gå i gang med at knuse alt med jernhånd (...). Og ve den, som ikke er enig med centralmagten!"⁴³ Kampen imod fabrikskomitéernes magt blev, for bolsjevikkerne, også en kamp imod anarkisterne, fordi disse nød stor respekt blandt arbejderne i fabrikskomitéerne. Den 6. april 1918 skrev den franske kaptajn Jacques Sadoul i en indberetning: "Det anarkistiske parti er den mest aktive og mest stridbare af oppositionsgrupperne, sandsynligvis også den mest populære (...). Bolsjevikkerne er urolige."⁴⁴ Det første store angreb på anarkister kom den 11. - 12. april 1918, hvor det bevæbnede hemmelige politi, tjekoen,⁴⁵ omringede og angreb 26 anarkistiske tilholdssteder i Moskva. Det kom til kampe mellem tjekoen og anarkisterne, der troede at de blev angrebet af kontrarevolutionære,⁴⁶ 40 anarkister blev dræbt under kampene og over 500 anarkister blev efterfølgende fængslet.⁴⁷ I maj 1918 blev en række af anarkisternes aviser og tidsskrifter lukket, og herefter fulgte en blodig undertrykkelse af anarkisterne som, med enkelte ophold, stod på de næste 4 år. I november 1918 blev alle deltagere i en konference af anarko-syndikalister, som blev afholdt i Moskva, anholdt.⁴⁸ Bolsjevikkerne havde held til at splitte anarkisterne op i to grupper; på den ene side »sovjet-anarkisterne« (også kaldet ideiny-anarkister), som bestod af tidligere anarkister, der efter revolutionen havde indtaget stillinger i statsadministrationen og på den anden side de »falske« anarkister, som enten blev omtalt som ballademagere, splittelsesfolk, sindsyge eller som banditter og kontrarevolutionære. Denne opdeling gjorde det nemmere for bolsjevikkerne at knuse de kompromisløse, som ikke ville acceptere terroren og bolsjevikernes diktatur.⁴⁹ Således svarede Lenin, ifølge Emma Goldman, på et spørgsmål fra anarkisten Alexander Berkman om, hvorfor der sad anarkister i sovjetiske fængsler: "Anarkister? sludder! Hvem har bundet dig den historie på ærmet, og hvordan kunne du tro det? Der sidder selvfølgelig nogle banditter i vores fængsler og nogle tilhængere af Makhno, men ingen ideiny-anarkister."⁵⁰ Den sidste anarkistiske demonstration i Moskva var den russiske anarkist Kropotkins begravelsesoptog den 13. februar 1921. Begravelsesoptøget gik bl.a. forbi Butirky-fængslet, hvor de mange anarkistiske fanger vinkede gennem tremmerne i deres vinduer. Undertrykkelsen af anarkisterne kulminerede med Den røde Hærs militære sejer over Nestor Makhnos anarkistiske partisaner i Syd-Ukraine i august 1921.

Historien om anarkisterne i Ukraine

I det sydlige Ukraine eksisterede der fra 1918 til 1921 en stærk anarkistisk bevægelse, Makhno-bevægelsen, som først kæmpede imod de kontrarevolutionære hvide, der havde besat Ukraine efter Brest-Litovsk freden, og derefter måtte forsvare sig imod Den røde Hær. Bevægelsen blev dannet af anarkisten Nestor Ivanovich Makhno, som var født i 1889 og søn af fattige ukrainske bønder. Han havde taget del i 1905-revolutionen, hvorefter han var blevet anarkist. Makhno blev i 1908 dømt til døden af zarregimet, men dommen blev pga. hans unge alder omstødt til livstid og hårdt straffearbejde, som skulle afsones i Butirky-fængslet. Makhno blev, ligesom mange andre politiske fanger, løsladt efter Februarrevolutionen 1917.

Makhno-bevægelsens indtog i midten af september 1918 den ukrainske købstad Guljai-Polje, en traditionelt oprørske by med 20-30.000 indbyggere, hvilket gav Makhno-bevægelsen adgang til våbenreserver og lagre. De tyske og østrigske besættelsestropper måtte trække sig tilbage og Makhno-bevægelsen fik kontrollen over et område med 7 millioner indbyggere, hvis centrum var Guljai-Polje og længst sydpå nåede Det azovske Hav ved havnebyen Berdyansk.⁵¹ I det befriede Ukraine gav Makhno-bevægelsen med støtte fra den anarkistiske organisation Nabat,⁵² hvor bl.a. Volin og Peter Arshinov arbejdede, sig til at udvikle et sovjet-system efter anarkistiske principper (se bilag 2). Jorden blev således kollektiviseret og opdyrket i fællesskab. De personer, som for en midlertidig periode var valgt til de styrende poster, genoptog bagefter deres sædvanlige arbejde side om side med de andre medlemmer af kommunen. Produktionsenhederne blev sluttet føderativt sammen i distrikter, og distrikterne i regioner. Sovjetterne, som var uafhængige af politiske partier, blev integreret i et sammenhængende økonomisk system, som byggede på social lighed. Når makhno-partisanerne trængte ind i et område, opslog de plakater, hvor man kunne læse: "Bønderne og arbejdernes frihed tilhører dem selv og skal ikke underlægges nogen restriktioner. Det er op til bønderne og arbejderne selv at handle, organisere sig og komme overens med hinanden på alle livets områder, sådan som de selv finder det rigtigt og sådan som de selv ønsker det (...). Makhnovisterne kan kun hjælpe dem, give dem det eller det råd eller vink (...). Men

de kan ikke og vil ikke i noget tilfælde styre dem."⁵³ Makhno-bevægelsen var ikke i sit udgangspunkt i opposition til centralregeringen men ønskede blot retten til selvstændigt at skabe et ukrainsk sovjet-system efter egne principper. Om forholdet til centralregeringen skrev Makhno-bevægelsen i et overenskomstforslag i efteråret 1920: "I det område, hvor makhnovisterne kommer til at operere, skal arbejder- og bondebefolkningen oprette deres egne frie institutioner for økonomisk og politisk selvforvaltning. Disse institutioner skal være selvstændige og - gennem aftaler - knyttes føderativt til sovjetrepublikkens styrende organer."⁵⁴ Denne holdning til centralregeringen og kærlighed til lokalt selvstyre gjorde, at Makhno-hærens anarkistiske partisaner nægtede at underlægge sig lederen af Den røde Hær, Trotskij's overkommando. Dog indgik Makhno-hæren i perioder som en selvstændig del af Den røde Hær med egen struktur og under anarkismens sorte flag. Makhno-bevægelsens største svaghed var muligvis, at den var meget bondeanarkistisk i sin idé- og organisationsform. Makhno-bevægelsen havde ikke anarkosyndikalismens redskaber og idéer til at organisere industriproduktionen i byerne, og den så det heller ikke som sin opgave; ifølge Makhno var det by-anarkisterne, der svigtede og ikke Makhno-bevægelsen.

Militært var Makhno-hæren enestående; den bestod af titusinder af frivillige soldater, som i perioder gik i kamp med kun et gevær for hver to eller tre mand - når én faldt gik geværet videre til den næste. Alligevel lykkedes det Makhnos partisaner at drive Denikin og Wrangel i Sorte Havet. I modsætning til Den røde Hær, som i Ukraine kun kæmpede langs med jernbanelinjerne uden at fjerne sig fra deres pansertog, var Makhno-hæren fantastisk mobil. Makhno opfandt en form for infanteri, der var anbragt i lette affjedrede kærre, hvilket gjorde det muligt at tilbagelægge op til hundrede kilometer om dagen. Makhno-hæren var også ofte meget utraditionel i sin måde at føre krig på, f.eks. fandt de på at begrave deres våben og opløse sig selv. Partisanerne kunne så passere ubevæbnet og ubemærket gennem frontlinjen, grave andre våben op bag fjendens linjer og angribe fra uventet hold. Ved en lejlighed fik Makhno og en gruppe partisaner adgang til en af overklassens fester, forklædte som vagter angreb de festdeltagerne under middagen. I slutningen af december 1918 lykkedes det Makhno at erobre byen Ekaterinoslav fra de hvide. Makhno og hans partisaner kørte direkte ind i centrum af Ekaterinoslav i et almindeligt passagertog, hvor de kunne stige ud af toget, tage deres skjulte våben frem og gå i krig fra byens banegård.⁵⁵ Selvom Makhno-hæren var den mest folkelige og demokratiske i sin organisations- og kommandoform på sin tid, er den af andre anarkister blevet kritiseret på netop disse for anarkister så vigtige punkter. Makhno-hæren benyttede sig f.eks. i perioder af dødsstraf som disciplinær middel, og der var i andre perioder tendes til, at magten i hæren blev centraliseret i hænderne på Makhno selv og hans nærmeste medarbejdere. Disse kritikpunkter er vigtige og må ikke overses i en vurdering af Makhno-bevægelsen som helhed, men de er først og fremmest vigtige for anarkister og vil aldrig kunne bruges af hverken tilhængere af Den røde Hær eller de hvide.

Trotskij, som blev en af Makhno-bevægelsens største fjender, startede sin kampagne den 4. juni 1919 med at udsende den berygtede befaling nr. 1824 (se bilag 3), som forbød afholdelsen af den kommende kongres for områdets sovjetter og sidestillede deltagelse i kongressen med højforræderi. I befaling nr. 1824 beskyldte Trotskij også Makhno-hæren for at overlade fronten til de hvide, som han påstod at Makhnos brigade ustandselig veg tilbage for på grund af ledelsens uegnethed, kriminelle tendenser og forræderi. Samtidig forhindrede Trotskij, at ammunition- og våbenforsyninger nåede frem til Makhno-hæren.⁵⁶ Den strategi, som Trotskij her valgte, minder meget om noget, man 18 år senere skulle komme til at opleve i Spanien; Trotskij nægtede Makhnos partisaner våben, selvom han havde forpligtet sig til at komme dem til undsætning, hvorefter han beskyldte dem for at have ladet sig slå af de hvide. Det er ikke utænkeligt, at det er herfra stalinisterne fik idéen til deres kampagne imod CNT og POUM under Den spanske Borgerkrig. Efter befaling nr. 1824 blev der alligevel i to omgange indgået aftaler mellem Makhnos partisaner og Den røde Hær; i forbindelse med kampen imod general Denikin i efteråret 1919 og general Wrangel i oktober 1920. Både Denikin og Wrangel blev, med støtte fra Den røde Hær, slået af Makhnos partisaner. Makhno-hærens sejr over de hvide ved Peregonovka afskar Denikins forsyningslinjer, og redede således Moskva i borgerkrigens mest kritiske periode. Den 25. november 1920, efter at Wrangel var slået, blev officerene fra Makhno-hæren på Krim indkaldt af bolsjevikkerne til at deltage et krigsråd, hvor de alle blev arresteret og skudt. Samtidig gav Trotskij ordre til Den røde Hær om at angribe Makhnos tropper ved Guljai-Polje. Det lykkedes Makhnos tropper at bryde igennem spærringen og de næste ni måneder frem til august 1921 forsvarede de sig i en mere og mere ulige kamp mod Den røde Hær.⁵⁷ Makhnos partisaner udsendte under kampene en appel til deres kammerater i Den røde Hær hvor der bl.a. stod: "Vi er oprørske, revolutionære Makhno-folk, bønder og arbejdere som jer, vore brødre i Den røde Armé! Vi har gjort oprør mod undertrykkelsen og fornedrelsen; vi kæmper for et bedre og rigere liv. Vores ideal er at etablere et arbejdersamfund uden autoritet, uden parasitter og uden kommissærer. Vores umiddelbare mål er at etablere et sovjet-regime, uden bolsjevikernes autoritet og uden nogensomhelst partipression."⁵⁸ Efter Den røde Hærs sejr lykkedes det Nestor Makhno at flygte til Rumænien og derfra videre til Paris, hvor han levede resten af sit liv som fabriksarbejder.⁵⁹

De venstre-socialrevolutionære

I efteråret 1917 blev de socialrevolutionære splittet i to; venstrefløjen brød i protest mod den socialrevolutionære Kerenskij-regerings fortsatte krigsdeltagelse ud af partiet og dannede Det venstresocialistiske revolutionære Parti. De vestre-socialrevolutionæres leder blev Maria Spiridonovna, der i 1906 som 18 årig skød og dræbte general Lukhanovskij, guvernøren for Tambov-guvernmentet, på grund hans ansvar for en massakre på oprørske bønder. Efterhånden som bønderne i stigende tal forlod de højre-socialrevolutionære, sluttede de sig til de venstre-socialrevolutionære, som således blev det store bondeparti, der støttede og deltog i Oktoberrevolutionen og indgik i den nye regering; Folkekommissærenes Råd. De venstre-socialrevolutionæres kommissærer i den nye regering blev A. L. Kolegæev, P. P. Proshian, I. Z. Steinberg, V. E. Trutovskij og V. A. Karelin. Maria Spiridonovna selv blev udenfor regeringen for at opbygge partiet og varetage sit arbejde som præsident for bøndernes sovjet. Efter Brest-Litovsk freden brød de venstre-socialrevolutionære med bolsjevikkerne; partiet betragtede fredsslutningen med den tyske kejser som et forræderi mod revolutionen. I et forsøg på at fremprovokere en genoptagelse af krigen mod Tyskland, organiserede de venstre-socialrevolutionære mordet på den tyske kejsers ambassadør i Moskva, Mirbach, den 6. juli 1918. Samme dag indledte de venstre-socialrevolutionære, som nogle steder også blev støttet af lokale anarkister, en opstand imod bolsjevikkerne. Opstanden blev slået ned, og der blev foretaget massearrestationer af venstre-socialrevolutionære, hvis parti blev forbudt. De venstre-socialrevolutionæres forbrydelse mod revolutionen var at slå repræsentanten for den tyske kejser ihjel. Da chefen for tjekkaen efterfølgende beordrede at terroristen skulle fanges og straffes, reagerede de venstre-socialrevolutionære ved at arrestere, Felix Dzerzhinskij - chefen for tjekkaen. Herefter fik tjekkaen nærmest uindskrænkede beføjelser, idet de uden en retssag kunne henrette eller fængsle en person, som blot var mistænkt for at være involveret i kontrarevolutionært arbejde. Bruddet med de venstre-socialrevolutionære var et stort tilbageskridt for bolsjevikernes forhold til de store bondemasser, som for de flestes tilfælde så de venstre-socialrevolutionære som deres parti i sovjetterne.⁶⁰

Borgerkrigen

Indtil maj 1918 havde de hvide måtte operere i det skjulte. De hvide var fællesbetegnelsen for de kontrarevolutionære lige fra kosakker under ledelse af tidligere zarofficerer til de kapitalistiske staters interventionstyrker. I foråret 1918 skulle Den tjekkoslovakiske Legion, der indtil Brest-Litovsk freden havde kæmpet sammen med russerne på østfronten, overflyttes til vestfronten. Dette skete bl.a. via den transsibiriske jernbane til Vladivostok, hvorfra legionen skulle udskibes og sejles jorden rundt for at komme tilbage til Europa. Der opstod imidlertid splid mellem bolsjevikkerne og tjekkerne, som resulterede i at tjekkerne organiserede en opstand, der brød ud den 25 maj 1918.⁶¹ Den tjekkoslovakiske Legions opstand betød, at bolsjevikkerne mistede kontrollen over den transsibiriske jernbane og dermed store dele af landet bl.a. Ural og stor dele af Sibirien. Dette gav de kontrarevolutionære fred til at organisere deres væbnede styrker i de områder, der nu lå udenfor bolsjevikernes kontrol.⁶² Tjekkernes opstand gav de kapitalistiske stater blod på tanden og ialt 14 lande intervererede for at støtte de hvide i deres forsøg på at vælte sovjetmagten.⁶³ Borgerkrigen brød nu ud i lys lue, og en blokade afskar samtidig sovjetmagten fra omverden.

Krigskommunismen - nødvendighed eller vejen til socialismen?

Krigskommunismen var betegnelsen for den økonomiske politik, der blev ført under borgerkrigen 1918-1920. Systemet var en måde, hvorpå staten gennem tvang, disciplin og nationalisering af industrien forsøgte af få økonomien og varefremskaffelsen til at fungere i det borgerkrigshærgede land. For bønderne betød krigskommunismen tvangsaflevering af hele deres overskudsproduktion uden compensation.⁶⁴ Afleveringspligten blev gennemført af bevæbnede afdelinger og tjekkaen, som også stod for konfiskation af materiel til krigsførelse, bl.a. heste og vogne. Det var idéen, at bønderne skulle modtage industriprodukter som f.eks. sko, sukker og sæbe fra byerne som betaling for korn, men da denne produktionen svigtede, kom bønderne i realiteten til at producere til byerne uden at få noget igen.⁶⁵ Bolsjevikkerne hævdede at det var nødvendigt at bruge magt ved konfiskationerne, fordi bønderne nægtede at levere fødevarer til byerne. I en samtale med Emma Goldman forklarer den venstre-socialrevolutionære Maria Spiridonovna at: "Det var rigtigt, at bønderne havde nægtet at handle med »centret« gennem dets kommissærer. De havde deres egne sovjetter, og de holdt på, at disse skulle stå i direkte forbindelse med arbejder-sovjetterne. De havde taget meningen og formålet med sovjetterne bogstaveligt, som jævne folk har for vane. Sovjetterne var det medium, hvorigennem de holdt forbindelsen ved lige med arbejderne i byerne og udvekslede de nødvendige varer. Da dette blev dem nægtet, og da

man tilmed opløste deres Almindelige Sovjet og fængslede dens medlemmer, blev bønderne opbrugte på diktaturet.⁶⁶ For arbejderne i byerne betød krigskommunismen en tilbagevenden til énmandsledelse i industrien og militarisering af arbejdet. I slutningen af 1920 var indførelsen af énmandsledelse så fremskreden, at 4 ud af 5 store virksomheder igen blev ledet af én mand.⁶⁷ Det var ofte de gamle ejere af fabrikkerne, der nu kom tilbage og erstattede de kollektive ledelser i rollen som fabriksdirektører.⁶⁸ Arbejderne blev også underlagt streng disciplin, bolsjevikkerne talte om militarisering af arbejdet. På bolsjevikernes 9. partikongres argumenterede Trotskij for at arbejderklassen skulle organiseres som militære enheder, som under militærdisciplin skulle kunne kommanderes hen, hvor der var brug for dem ligesom soldater. Arbejdere, der deserterede fra arbejdet, skulle sendes i koncentrationslejre.⁶⁹ Man indførte arbejdsbogsystemet, som fratog arbejderne retten til selv at vælge, hvor de ville opholde sig og arbejde og bandt dem til et bestemt distrikt, hvorfra de ikke måtte bevæge sig ret langt væk.⁷⁰ Militareringen af arbejdet bestod også i, at enheder fra Den røde Hær blev overført til civilt arbejde men stadig under militærdisciplin.⁷¹ En anden måde hvorpå bolsjevikkerne forsøgte at hæve produktiviteten, dog uden held, var ved at indføre Taylor-systemet som bl.a. medførte indførelse af akkordløn. Lenin mente at: "Man må stille akkordlønnen på dagsordenen, anvende den praktisk og gennemprøve den, ligeledes anvende meget af det, der er videnskabeligt og fremskridtsvenligt i Taylor-systemet, afpasse fortjenesten efter produktionsydelsens samlede resultater (...) Taylor-systemet, forener - ligesom alle kapitalismens fremskridt - den borgerlige udbytningens raffinerede barbari med en række storslåede videnskabelige resultater med hensyn til analyse af de mekaniske bevægelser under arbejdet (...)".⁷² I USA kæmpede fagforeningerne samtidig med held imod Taylor-systemet; de hævdede, at det ville gøre arbejderne til robotter.⁷³

Betragter man krigskommunismens økonomiske system i forhold til, hvordan bolsjevikkerne beskrev socialismen i 1917, ligner denne delvise tilbagevenden til den kapitalistiske ledelses- og produktionsform en midlertidig nødforanstaltning. Men Lenins egen beskrivelse af denne udvikling var en ganske anden, for ham var statskapitalisme den direkte vej til socialisme, og udviklingen var derfor ikke betinget af borgerkrigen, som Lenin skrev: "Thi socialisme er ikke andet end selve det første skridt fremad fra det statskapitalistiske monopol. Eller med andre ord: socialisme er ikke andet end det statskapitalistiske monopol, anvendt til gavn for hele folket, og for så vidt hører det op med at være et kapitalistisk monopol. (...) den statsmonopolistiske kapitalisme er den mest fuldstændige *materielle* forberedelse til socialismen, den *forgård*, det trin på den historiske stige, som *uden mellemtrin* efterfølges af det trin, man kalder socialismen".⁷⁴ Kampen for socialismen blev altså til kampen mod de småhandlende og bønderne og for udviklingen af statskapitalisme med den tyske statskapitalisme som ideal, som Lenin i maj 1921 beskrev dette: "fortsættelsen af småbesiddernes anarki er den største, den mest truende fare, der *ubetinget* vil bringe os i fordærv (hvis vi ikke besejer dette element), mens betaling af en større tribut til statskapitalismen ikke bringer os i fordærv, men tværtimod vil føre os ad den sikreste vej til socialismen. (...) Tyskland. Her har vi det »sidste nye« i moderne storkapitalistisk teknik og planmæssig organisation, *men underlagt den junkerlig-borgerlige imperialisme*. Stryg de kursiverede ord, indsæt i stedet for den militære, junkerlige, borgerlige, imperialistiske *stat* en anden stat, *også en stat*, men af en anden social type, med et andet klasseindhold, *sovjetstaten*, dvs. en proletarisk stat, og man får den *samlede* sum af betingelser, som fører til socialismen."⁷⁵ Lenin mente at det var Den russiske Revolutions opgave at: "lære af tyskernes statskapitalisme, at overtage den af alle kræfter, ikke sky diktatoriske metoder for at fremskynde denne overtagelse (...). Hvis der blandt anarkister og de venstre-socialrevolutionære (...) findes folk, der er i stand til på narcissistisk vis at ræsonnere, at det ikke sømmer sig for os revolutionære »at lære« af den tyske imperialisme, så kan man ikke sige andet end dette: en revolution, der tog sådanne personer alvorligt, ville være håbløst fortabt".⁷⁶ Også indførelsen af énmandsledelse i produktionen er ofte blevet forklaret som en konsekvens af borgerkrigen, men ifølge en af fortalerne for jerndisciplin og énmandsledelse var borgerkrigen en hindring for denne udvikling. Trotskij skrev: "I consider that if the civil war had not plundered our economic organs of all that was strongest, most independent, most endowed with initiative, we should undoubtedly have entered the path of one-man management in the sphere of economic administration much sooner, and much less painfully".⁷⁷ Bolsjevikernes politik i spørgsmålet om disciplin og énmandsledelse af industrien stod i direkte modsætning til de løfter om arbejderkontrol, som blev givet i 1917 - derfor medførte denne politik demoralisering og resignation i de mest progressive dele af det russiske proletariat.

Borgerkrigen slutter - dens politik fortsætter

Krigskommunismen blev af russerne betragtet som et nødvendigt men midlertidigt onde. Det var derfor uforståeligt, at det krigskommunistiske system ikke blev afskaffet, da borgerkrigen sluttede. De russiske arbejdere og bønder troede, at borgerkrigens afslutning ville betyde en tilbagevenden til den politiske kurs, som revolutionen i 1917 havde udstukket.⁷⁸ Utilfredsheden med krigskommunismen udviklede sig mange steder til bondeoprør, man regner med at der var 165 større bevæbnede bondebander. I Tambov-guvernamentet dannede bønderne en regulær hær bestående af 50.000 bønder. De var ledet af højre-socialrevolutionære og kæmpede for genindkaldelse af Den konstituerende Forsamling.⁷⁹

Arbejderne går på gaden i Petrograd

I midten af februar 1921 udbrød der strejker i Moskva imod krigskommunismen. Strejkebevægelsen bredte sig hurtigt til Petrograd, hvor den første strejke brød ud den 23. februar 1921 på Trubotjnyj-fabrikken. Arbejderne krævede i første omgang større rationer og øjeblikkelig udlevering af alle disponible sko og frakker (det var blevet kendt, at partimedlemmer på fabrikkerne havde modtaget en ny forsyning af sko og klæder, mens resten af arbejderne måtte gå med tøj og sko, der var i en elendig forfatning),⁸⁰ men inden længe så man også mere politiske krav; som forsamlings- og ytringsfrihed og løsladelse af politiske fanger fra arbejderklassen og socialistiske partier (se bilag 4) - de højre-socialrevolutionære benyttede også muligheden for at kræve genindkaldelse af Den konstituerende Forsamling.⁸¹ Bolsjevikkerne, som nu havde skiftet navn til Det Russiske Kommunistiske Parti, nedsatte en forsvarskomiteé, »Komitét Oborony«, med Petrograd-sovjettens formand Zinovjev som leder,⁸² som fik ansvaret for at lede kampen imod de strejkende arbejdere. Der blev indkaldt loyale officers-kadetter, kaldet kursanty, og allerede den 24. om morgenen kom det til skyderier, da de blev sat ind for at opløse en arbejderdemonstration. De efterfølgende dage voksede strejkebevægelsen og kulminerede den 28. februar, hvor bl.a. arbejderne fra det store Putilov-metalværk var gået med i strejken. Det var denne strejkebevægelse, der førte til matrosernes oprør i Kronstadt.⁸³

Kronstadt - »revolutionens stolthed og pryd«

Fæstningsbyen Kronstadt ligger på øen Kotlin ca. 30 km. udfor Petrograd. I 1921 opholdt der sig omkring 50.000 mennesker på hele Kotlin øen. Halvdelen var civile, som hovedsageligt var ansat ved de statslige eller militære institutioner og ellers beskæftiget med småindustri, håndværk og fiskeri. Den anden halvdel af befolkningen var matroser på flådens skibe, og et mindretal tilhørte garnisonen, der bemandede artilleriet på bastionerne og forterne. Matroserne i Kronstadt havde en meget lang revolutionær tradition. De første registreringer om revolutionær aktivitet i Kronstadt er helt tilbage fra 1901, og under revolutionsforsøget i 1905 så man den første opstand i Kronstadt. Under revolutionerne i 1917 spillede Kronstadt en meget fremtrædende rolle; Kronstadt-sovjetten havde således allerede i maj 1917 erklæret, at den var den eneste magt i byen og havde dermed brudt med Den provisoriske Regering. 12.000 matroser, soldater og arbejdere ankom den 4. juli 1917 til Petrograd, hvor de deltog i Juli-opstanden, hvor man forsøgte at vælte Den provisoriske Regering.⁸⁴ Under Oktoberrevolutionen var Kronstadt også fremme i første linje, matroserne fra Kronstadt sejlede til Petrograd, hvor de sammen med De røde Garder bl.a. var med under stormen på Vinterpaladset.⁸⁵

Kronstadt blev kendt som »revolutionens stolthed og pryd«, en hædersbetegnelse som den fik af Trotskij. Men Kronstadt blev også kendt som en problem sovjet efter Oktoberrevolutionen. Allerede i foråret 1918 kom Kronstadt-sovjetten for første gang i konflikt med centralregeringen. Den første konflikt opstod da Kronstadt-sovjetten, på trods af bolsjevikernes modstand, ophævede den private ejendomsret til boligerne i byen. Da bolsjevikkerne i april 1918 indledte undertrykkelsen af anarkisterne, reagerede Kronstadt ved at afsende to skarpe resolutioner og senere nægtede matroserne på slagskibet Petropavlovsk også at udlevere en eftersøgt anarkist ved navn Skurikhin til myndighederne. Disse konflikter mellem Kronstadt-sovjetten og centralregeringen resulterede i, at sovjetten blev opløst i foråret 1918 og erstattet af en, der var mere loyal overfor bolsjevikkerne.⁸⁶

Kronstadtoprøret begynder

Da rygter om strejkebevægelsen den 26 februar 1921 nåede Kronstadt, besluttede besætningerne på de to slagskibe Petropavlovsk og Sevastopol at sende en delegation til Petrograd. Delegationen vendte tilbage den 28. februar og aflagde på et møde på Petropavlovsk rapport om forholdene i Petrograd. På dette møde endte man med at vedtage Petropavlovsk-resolutionen, som var en klar støtte til de strejkende arbejdere i Petrograd, og den blev Kronstadtoprørets politiske platform. På grund af uroen ankom Kalinin, som var præsident for sovjetrepublikken, og Kuzmin, Østersøflådens politiske kommissær til Kronstadt, hvor de skulle deltage i et massemøde på Ankerpladsen den 1. marts. Kalinin og Kuzmin blev modtaget med faner og musik af massemødet, hvor cirka 15.000 soldater, matroser og arbejdere var mødt op. Som en høflig gestus valgte man den kommunistiske formand for den lokale sovjet, Vasiljev, til dirigent. Harmonien ophørte imidlertid, da matrosernes delegation fremlagde deres rapport om situationen i Petrograd, og herefter læste Petropavlovsk-resolutionen op. Kalinin og Kuzmin talte imod resolutionen, men blev hylet ud. Kuzmin nåede afslutningsvis at stemple resolutionen som kontrarevolutionær og sige, at forræderi ville blive knust af proletarietets jernnæve. Herefter holdt flere soldater og matroser taler, bl.a. Stephan Maximoff Petritjenko, som var skriver på Petropavlovsk, og som senere skulle blive kendt som oprørets leder. Massemødet endte med at vedtage Petropavlovsk-resolutionen, kun de tre kommunistiske ledere Kuzmin, Kalinin og Vasiljev stemte imod. Den 2. marts,

dagen efter massemødet på Ankerpladsen, blev der afholdt en konference, der skulle forberede nyvalg til sovjetten. På konferencen deltog både Kuzmin, Vasiljev og en laverestående kommunistisk flådekommissær, Korsjunov. Kuzmin og Vasiljev var de første, der fik ordet og igen fremført de trusler, hvilket resulterede i at de blev arresteret sammen med Korsjunov. Mødet endte i panik, da der pludseligt opstod rygter, om at 15 vogne med bevæbnede kommunister var på vej for at opløse konferencen, hvilket fik mødet til at nedsætte Den provisoriske Revolutionskomité, som fik ansvaret for forberedelsen af nyvalg til sovjetten og forsvaret af Kronstadt. Opstanden var nu en realitet. Den provisoriske Revolutionekomité installerede sig på Petropavlovsk og allerede dagen efter udkom det første nummer af oprørens avis Kronstadt Izvestija.⁸⁷

Oprørets karakter - den 3. revolution

Når man skal bedømme oprørets karakter, må det ske på grundlag af Petropavlovsk-resolutionen, Izvestija og oprørens handlinger. I det første nummer af Izvestija fra den 3. marts 1918 kunne man læse Petropavlovsk-resolutionen, som kan betegnes som oprørets politiske platform, der skulle realiseres gennem det oprørene kaldte den 3. revolution.⁸⁸ Resolutionen indeholder egentlig ikke noget nyt, dens idéer blev diskuteret blandt arbejder og bønder i hele landet og der sad allerede mange i fængslerne for disse idéer.

Petropavlovsk-resolutionen (se bilag 5) kan deles op i en økonomisk og politisk del, hvor den politiske del er den største. Kernen i de politiske krav kan sammenfattes til; nyvalg til sovjetterne med hemmelig afstemning og forudgående fri valgagitation for alle bønder og arbejdere samt tale-, presse- og forsamlingsfrihed til arbejder, bønder, anarkister, venstresocialistiske partier, fagforeninger og bondesammenslutninger. Herudover indeholdte resolutionen krav om frihed til politiske fanger, som tilhørte socialistiske partier eller var blevet fængslet i forbindelse med arbejder- og bondebevægelser. Resolutionen krævede også afskaffelse af de politiske afdelinger, som var kommunistiske celler i hæren, som tog sig af overvågning og propaganda. Det skal her fremhæves, at politiske friheder til bønderne ikke ville betyde mere magt til kulakkerne. Klassekampen på landet var, i 1921, stort set afsluttet; de rige storbønder, kulakkerne, var fordrevet.⁸⁹ Det er også værd at bemærke, at kravene om politisk frihed ikke gjaldt borgerskabet eller højrefløjen. Kronstadt matroserne brød altså ikke med idéen om proletariats diktatur, de havde blot en anden fortolkning af dette begreb end kommunisterne. Den opfattelse af proletariats diktatur, som kommer til udtryk i Petropavlovsk-resolutionen, er, at dette diktatur skulle udøves af hele proletariatet gennem dets egne demokratiske organer, sovjetterne. For kommunisterne betød proletariats diktatur ikke hele proletariats diktatur, men et diktatur udført af partiet og den bevidste fortrap på vegne af proletariatet. Disse to opfattelser måtte nødvendigvis komme i konflikt. I den økonomiske del af resolutionen rejste oprørene kravene om bøndernes ret til selv at bestemme over deres jord og eje kvæg, med den betingelse at der ikke måtte anvendes lønnet arbejdskraft. Den samme betingelse gjaldt i kravet om at tillade håndværksudøvelse. Kravet om tilladelse af håndværksudøvelse var ikke et principielt krav for Kronstadt-oprørene men et forsøg på at finde en kompensation for den manglende industriproduktion og en vej ud af den uacceptable økonomiske situation, hvori de befandt sig. Resolutionen krævede også ophævelse af spærreafdelingerne, der bevogtede vejene mellem Petrograd og omlandet for at forhindre bønderne i at sælge deres vare i byen. For industriarbejderne var kravene; fjernelse af alle troppeenheder og vagtposter i fabrikkerne samt lige levnedsmiddellationer til alle undtagen dem, der havde sundhedsfarlige erhverv. De økonomiske krav kan dels ses som en måde at løse den akutte varemangel i Petrograd på, og samtidig som et forsøg på at løsne den upopulære krigskommunismes greb om bønderne. De ville også åbne muligheden for at arbejderne og bønderne selv, gennem deres sovjetter, kunne organisere vareudvekslingen mellem land og by. Kravet om lige stor rationer til alle var et opgør med Taylor-systemet⁹⁰ og står i stærk kontrast til Trotskij's senere beskyldninger, om at oprørene krævede privilegier, mens resten af landet var hærget af sult.⁹¹ I det hele taget kommer Trotskij's evner som historieskriver frem i lyset, når han skal gengive Kronstadt-oprørets krav, Trotskij kunne f.eks. påstå at: "Oprørerne havde ikke noget bevidst program og de kunne på grund af selve småborgerskabets natur ikke have noget."⁹²

Oprørens holdning til kommunisterne

Oprørens kritik af kommunisterne var mest en kritik af partiets bureaukrater og kommissærer og ikke så meget partiet som sådant. Lenin blev f.eks. ikke kritiseret af oprørene, som endda sendte en delegation afsted den 2. marts 1921 for at opnå hans støtte. Selvom de tre partiledere blev arresteret på konferencen den 2. marts, var dette ikke et udtryk for den generelle holdning til kommunisterne. Kritikken rettes hovedsageligt imod Petrograd-sovjettenes formand Zinovjev og Trotskij. De menige lokale kommunister blev ikke på noget tidspunkt udsat for repressalier af nogen art.⁹³ I Izvestija nr. 2 fra den 4. marts 1921 lød det i en meddelelse fra Den provisoriske Revolutionskomité: "Den provisoriske revolutionskomité finder det nødvendigt at dementere alle rygter om voldelige overgreb mod arresterede kommunister. De arresterede kommunister er i fuldstændig sikkerhed" og der blev nedsat en kommission, hvor også kommunisterne

havde en repræsentant, som skulle undersøge grundlaget for arrestationerne.⁹⁴ Oprørerne forsikrede i Izvestija nr. 3 fra den 5. marts 1921 om at ingen kommunister havde grund til frygt, selvom nogle af Kronstadt-oprørernes familier nu var taget som gidsler af kommunisternes forsvarskomite i Petrograd: "Kronstadt-kommunisternes »ledere« er stukket af som små drenge, der er blevet grebet i gale streger. De ville redde deres skind; de var bange for at også den provisoriske revolutionskomité skulle tage sin tilflugt til tjekisternes yndede metode, nedskydning. Men deres frygt var grundløs. Den provisoriske revolutionskomité hævner sig ikke på nogen, den truer ikke nogen. Alle Kronstadts kommunister har deres frihed, og der er ingen fare, der truer dem. Kun de er blevet arresteret, som prøvede at flygte og blev pågrebet af patruljer. Men også de er i fuldstændig sikkerhed, en sikkerhed, som beskytter dem mod befolkningens hævn for »den røde terror«. Kommunisternes familier er lige så ukrænkelige som alle andre borgere".⁹⁵ De menige kommunister i Kronstadt var ikke fjendtligt stemt over for oprøret og mange af dem var aktive i arbejdet med forberedelserne af nyvalg til sovjetten. I Izvestija nr. 2 fra den 4. marts 1921 kunne man læse en erklæring fra Det Russiske Kommunistiske Parti's Kronstadtafdelings provisoriske Bureau, som var en klar støtte til oprørerne, de skrev bl.a.: "Tro ikke på de vanvittige rygter, som åbenlyst provokatoriske elementer udbreder for at fremkalde blodsudgydelse, og som siger, at ledende kommunister skal være blevet skudt og at kommunisterne forbereder sig på væbnet kamp i Kronstadt. (...) RKP's provisoriske bureau erkender nødvendigheden af nyvalg til sovjetten og anmoder RKP's medlemmer om at tage del i valgene. RKP's provisoriske bureau opfordrer alle partimedlemmer til at blive på deres poster og ikke på nogen måde lægge hindringer i vejen for de forholdsregler, der er truffet af den provisoriske revolutionskomité".⁹⁶

Under oprøret oplevede kommunisterne en masseudmeldelse af partiets afdeling i Kronstadt. I Izvestija kunne man følge denne flugt fra partiet dag for dag, ifølge officielle sovjetiske kilder forlod 780 medlemmer partiet i Kronstadt.⁹⁷

Anarkisternes rolle - for en fredelig løsning

Anarkisterne spillede ikke, som mange tror, nogen betydelig rolle i Kronstadtoprøret. Det nærmeste, man kom anarkistisk deltagelse i selve oprøret, var Perepelkin, som var elektriker på Sevastopol og eneste medlem af Den provisoriske Revolutionskomité, som har haft tilknytning til anarkisterne.⁹⁸ Den provisoriske Revolutionskomité indbød også de to anarkister Volin og Jartsjuk til at slutte sig til dem, sidstnævnte var med til at danne Kronstadt-sovjetten i 1917. Dette blev imidlertid aldrig til noget, da både Volin og Jartsjuk sad i fængsel (Volin sad fængslet for sit arbejde i Nabat).⁹⁹ Det vigtigste bidrag fra anarkisterne var, da de to anarkister Emma Goldman og Alexander Berkman sammen med to andre anarkister Perkus og Petrovskij tog initiativ til at sende et fredsforslag (se bilag 6) til Zinovjev. I forslaget, som er underskrevet den 5. marts 1921, blev det foreslået at danne en kommission, som kunne mægle mellem Kronstadt-oprørerne og sovjetregeringen for at opnå en fredelig løsning på konflikten.¹⁰⁰ Denne henvendelse blev imidlertid overhørt af kommunisterne og der skete ikke mere i den retning. Grunden til at Kronstadt-oprørerne alligevel i forbindelse med deres krav om tale- og pressefrihed nævnte anarkisterne var at disse havde et godt rygte i Kronstadt og altid havde propageret for et proletarisk demokrati.

De venstre-socialrevolutionæres rolle

De venstre-socialrevolutionære havde ligesom anarkisterne ingen direkte indflydelse på Kronstadtoprøret, men der var lighedspunkter mellem Petropavlovsk-resolutionen og de venstre-socialrevolutionæres program. I juni nummeret 1921 af de venstre-socialrevolutionæres emigrantblad »Znamja« præsenterede partiet sit program hvori målet er: nyvalg til sovjetterne, genoprettelse af sovjetternes magt, arbejdernes selvorganisering og afværge sulten ved at samordne arbejdernes og bøndernes interesser.¹⁰¹ Det skal også nævnes at oprørets leder, matrosen Stephan Maximoff Petritjenko, som var tidligere bolsjevik, synes efter oprøret at have sluttet sig til de venstre-socialrevolutionære.¹⁰²

Kronstadtoprøret og Oktoberrevolutionen - samme kamp

Politisk ligger Kronstadtoprøret til venstre, og det kan ses som en direkte forlængelse af kravene fra oktober 1917. Bolsjevikkerne var i 1917 i tæt forbindelse med masserne og udtrykte deres krav. Under krigskommunismen, som den russiske befolkning fandt sig i som et nødvendigt men midlertidigt onde, havde partiet udviklet sig til en diktatorisk bureaukratisk politisk magt udenfor masserne. Bolsjevikkerne havde gennem sin kontrol over staten, undertrykt alle andre socialistiske retninger og partier, sådan at Det Russiske Kommunistiske Parti i 1921 var det eneste politiske parti, der frit kunne arbejde. Det var med alle disse erfaringer i bagagen, at Kronstadt-oprørerne tog parolen fra 1917 om »al magt til sovjetterne« op igen med tilføjelsen »ikke til partierne«. Kronstadtoprøret fjernede sig på intet tidspunkt fra Oktoberrevolutionens grundlag, men vendte i stedet bolsjevikernes paroler fra 1917 imod dem selv, da de mente, at det var bolsjevikkerne, der havde forrådt Oktoberrevolutionen.

Kronstadt isoleres

Det første skridt i undertrykkelsen af Kronstadtoprøret var at isolere Kronstadt. Dette skete ved at loyale officerskadetter, kursanty, blev sendt ud til forterne, som lå på fastlandet på begge sider af Den finske Bugt. I Oranienbaum, som et af disse forter hed, måtte tropperne først nedkæmpe en lufteskadon, som støttede Kronstadt. Kronstadt blev også politisk isoleret ved at kommunisterne gennem deres propaganda stemplede oprøret som hvidgardistisk.¹⁰³ Samtidig med isoleringen af Kronstadt, blev strejkebevægelsen i Petrograd neutraliseret. Allerede da oprøret i Kronstadt brød ud, havde regeringen situationen i Petrograd under kontrol. Neutraliseringen blev gennemført med repression og indrømmelser. Repressionen bestod i lockouter, undtagelsestilstand, massearrestationer og indsættelse af kursanty imod demonstrationer. Indrømmelserne bestod i; at spærreafdelingerne blev ophævet, tilladelse til at rejse ud på landet, samt at der blev hentet ekstra forsyninger til byen.¹⁰⁴

Den militære undertrykkelse - Trotskij viser tænder

Ansvar for den militære undertrykkelse af Kronstadtoprøret blev overdraget til Trotskij og den tidligere zarofficer Tuchatjevskij.¹⁰⁵ Trotskij har dog efterfølgende benægtet, at han overhovedet var i Petrograd under opstanden,¹⁰⁶ hans tilstedeværelse kan dog hurtigt bevises, idet at han var medunderskriver på det ultimatum, som oprørerne gengav i Izvestija nr. 5 fra den 7. marts, hvori det bl.a. hed: "Kun de, der overgiver sig betingelsesløst, kan regne med sovjetrepublikkens nåde. Samtidig befaler jeg, at man gør forberedelser til at slå mytteriet og mytteristerne ned med våbenmagt. Ansvar for enhver ulykke, som derved rammer den fredelige befolkning, påhviler ene og alene de hvidgardistiske rebeller. Dette er sidste advarsel."¹⁰⁷

Det første angreb mod Kronstadt indledtes den 7. marts 1921 med et bombardement og næste morgen blev de første soldater sendt over isen mod Kronstadt. Forrest i Tuchatjevskijs hær gik de loyale kursanty, efter dem kom de egentlige soldater og bagerst tjekkaen, som skulle presse soldaterne frem og fange de, som deserterede. Da hæren nåede frem til Kronstadt, blev den beskyttet med artilleri og maskingeværer. Mange af soldaterne forsvandt i de store huller i isen, og mange andre deserterede for at slutte sig til Kronstadt-oprørerne.¹⁰⁸ Midt under bombardementet fejrede man i Kronstadt kvindernes internationale kampdag, 8. marts, og udsendte bl.a. følgende radiobudskab: "I dag er en festdag. Midt under kanonernes torden, midt blandt eksploderende granater, som kommunisterne, det arbejdende folks fjender, slynger mod os, sender vi jer vores broderlige hilsen fra Kronstadt, arbejdersker i hele verden. (...) Vi ønsker for jer, at I snarest muligt må nå frem til at befri jer for enhver form for undertrykkelse og vold. Leve de frie, revolutionære arbejdersker!". Efter det første mislykkede forsøg på at storme Kronstadt blev der hentet flere loyale tropper til Kronstadt-fronten, og en gruppe på 300 fra kommunisternes 10. partikongres i Moskva sluttede sig også til Tuchatjevskijs hær.¹⁰⁹ Tidligt om morgenen den 17. marts 1921 blev det sidste afgørende angreb mod Kronstadt indledt. Tuchatjevskijs hær, som nu bestod af 50.000 mand, rykkede frem over isen, og lige før daggry brød de ind i byen gennem havnen i Kronstadt. Herefter fulgte voldsomme gadekampe, og om aftenen den 17. marts 1921 stod det klart, at Kronstadt var faldet.¹¹⁰ Det sidste budskab fra Kronstadt-oprørerne lød over radioen, få minutter før de overgav sig: "Kammerater arbejdere...Kronstadt kæmper for jer, for dem, der sulter og fryser, mod kommunisternes enevælde...for frie valg til sovjetterne...længe leve verdensrevolutionen!".

Diktaturets hævn - henrettelser og deportationer

I døgnet efter Kronstadtoprørets nederlag lykkedes det 8000 af oprørerne at flygte til Finland, mens 2000 andre blev taget til fange. Umiddelbart efter nedkæmpelsen af oprøret blev 13 af fangerne dømt til døden og skudt for at være ledere af oprøret. Ingen af disse 13 havde været medlemmer af Den provisoriske Revolutionskomité.¹¹² De øvrige fanger blev overgivet til tjekkaen, som, ifølge Victor Serge, i de efterfølgende måneder henrettede dem i små hold.¹¹³ Petritjenko flygtede til Finland, men kom under 2. Verdenskrig i konflikt med de finske myndigheder på grund af sin deltagelse i pro-sovjettiske grupper. Han blev i 1945 udvist til Rusland, hvor han døde i en fangelejr.¹¹⁴

Var Kronstadtoprøret kontrarevolutionært?

Kronstadtoprøret er blevet beskyldt for mangt og meget både under og efter oprøret. Oprøret er af både borgerlige og kommunistiske historieskrivere blevet betegnet som anti-sovjettisk og kontrarevolutionært. Under oprøret føg beskyldningerne fra kommunisterne om ørene på matroserne i Kronstadt, og holdbarheden af disse beskyldninger er blevet diskuteret lige siden. Trotskij kom til at spille en afgørende rolle i denne bagvaskelses kampagne, som var lige så

genial, som den var beskidd. Trotskij benyttede sig af sammenblandingsmodellen, hvor »kontrarevolutionær« blev en betegnelse, der dækkede over alle modstandere af bolsjevikkerne diktatur: hvidgardister, anarkister, zaristiske generaler, franske spioner, de højre- og venstre-socialrevolutionære og Kronstadt-oprørene blev nævnt i samme sætning - en model som også blev brugt mod Makhno (se illustrationen på side 9), og Stalin senere skulle komme til at bruge imod Trotskij (se bilag 7).

Den første anklage mod Kronstadt-oprørene kom den 3. marts 1921 i den kommunistiske Radio Rosta, hvis budskaber oprørene opfangede og trykte i Izvestija, hvor det lød: "At den forhenværende general Kozlovskijs og »Petropavlovsk« mytteri er sat i scene af ententens spioner ligesom flere tidligere hvidgardistiske opstande, fremgår af en meddelelse fra det borgerlige franske dagblad »Le Matin«..."¹¹⁵ Den 7. marts 1921 blev følgende budskab fra Radio Rosta gengivet i Izvestija nr. 5: "Som det nu har vist sig, har franske agenter og forhenværende tsaristiske officerer sneget sig ind i Kronstadt og bestukket visse elementer uden klassebevidsthed med guld..." og fortsætter "Den officielle formand for mytteristernes organisation er ganske vist den forhenværende skriver Petritjenko og sekretæren matrosen Tukin, men i virkeligheden har kaptajn Burkser, en fremtrædende personlighed blandt de tidligere tsaristiske officerer, og den forhenværende tsaristiske general Kozlovskij alt i deres hule hånd".¹¹⁶ Disse påstande er bygget op omkring det faktum, at oprøret, flere uger før det brød ud, blev beskrevet i flere europæiske, specielt franske, aviser. Den første af disse beskrivelser blev bragt den 10. februar 1921 i emigrantbladet Obsjtjeje Delo i Paris og blev i ugerne efter bragt i flere andre aviser. Rygtet om en opstand i Kronstadt stammer sandsynligvis fra et memorandum om muligheden for en opstand i Kronstadt. Dette memorandum blev udarbejdet af G. F. Tseidler, som var leder af det russiske Røde Kors, der fungerede som kontrarevolutionær dækorganisation. Med dette memorandum står det fast, at der i de kontrarevolutionære emigrantkredse faktisk blev spekuleret i et oprør i Kronstadt i vinteren og foråret 1921. Hvis dette memorandum skal bruges som bevis for, at oprøret var kontrolleret af kontrarevolutionære, opstår der imidlertid problemer. Af Tseidlers memorandum fremgår det, at en række betingelser skulle være opfyldt, før en opstand kunne lykkes; rigelige levnedsmiddelforsyninger, militær støtte fra udlandet og vigtigst af alt isen skulle være brudt op. Ingen af disse betingelser var opfyldt da oprøret brød ud.¹¹⁷ Dette faktum sandsynliggør at oprøret var spontant og ikke under militær ledelse. Det samme gør det faktum, at oprørene afviste de gamle zargeneraler med Kozlovskij i spidsen, som var indsat som militære specialister i Kronstadt, da de opfordrede til at indlede en militær offensiv.¹¹⁸ Læser man Izvestija, er det også svært at se, hvor de kontrarevolutionære skulle havde sat deres præg på opstanden, til gengæld er der masser af advarsler mod de kontrarevolutionære. I Izvestija nr. 4 fra den 6. marts 1921 kunne man under overskriften »Herrer eller Kammerater« læse følgende: "Men vær på vagt, kammerater. Vær årvågen; et stræde fyldt af undersøiske klipper fører ud i åbne farvande. En eneste uoverlagt drejning af roret - og skibet med den ladning, der er den dyrebareste af alt, det sociale opbygningsarbejde, kan løbe mod en klippe. Hold et vågent øje med kommandobroen, kammerater, for ellers sniger fjenderne sig derop. En eneste fejl, og de river roret fra jer, og det sovjetiske skib synker under skadefro latter fra de tsaristiske lakajer og bourgeoisiets håndlangere".¹¹⁹ I Izvestija nr. 9 fra den 11. marts 1921 lød parolen: "Leve det røde Kronstadt og de frie sovjetters magt! Ned med de højre- og venstrekontrarevolutionære!"¹²⁰ For at modgå påstandene om, at opstanden var ledet af kontrarevolutionære, offentliggjorde oprørene den 12. marts 1921 en liste med navn og stilling på alle medlemmerne af Den provisoriske Revolutionskomité (se bilag 8). Det eneste, de kontrarevolutionære emigranter opnåede, var, at sende en Røde Kors delegation til Kronstadt den 16. marts 1921 for at forhandle om humanitær hjælp.¹²¹ Stephan Maximoff Petritjenko, oprørenes leder, beskrev i 1926, hvordan forhandlingerne med Røde Kors foregik: "Da vi besluttede at lade Røde Kors-organisationen komme til Kronstadt, førte vi delegationen til vores hovedkvarter med bind for øjnene. Ved vores første møde med udsendingene lod vi dem forstå, at vi taknemmelig tog imod deres hjælp som en filantropisk organisations hjælp, men vi anså os selv for fri for enhver forpligtelse over for dem".¹²²

En anden anklage, som blev rejst mod Kronstadt-oprøret, var, at det var de højre-socialrevolutionære der havde været med til at fremtvinge oprøret. I Izvestija nr. 5 fra den 7. marts 1921 blev der trykt et radiotelegram udsendt af Radio Rosta hvor det bl.a. hed: "...det afsløredes, hvor nederdrægtigt både den franske kontraspionages agenter og mensjevikkerne og de socialrevolutionære var gået til værks for at fremtvinge de sidste dages begivenheder i Kronstadt".¹²³ Denne påstand underbygges ofte af den kendsgerning at oprørene modtog en hilsen fra Viktor Tjernov, højre-socialrevolutionær og eks-formand for Den konstituerende Forsamling, hvor han tilbød sin hjælp op opfordrede til at kæmpe for Den konstituerende Forsamling. Tjernovs tilbud blev imidlertid afvist af oprørene.¹²⁴ Petritjenko kommenterede i 1926 forholdet til de højre-socialrevolutionære således: "Tror I virkelig, at Kronstadtboerne stod parat til at kaste sig i favnen på et antisovjet-parti? Husk på at oprørene, da de fik at vide at højrefløjen var begyndt at lægge planer for deres oprør, ikke tøvede med at advare arbejderne mod dette. Husk på den artikel i Kronstadt Izvestija den 6. marts som bar titlen »Herrer eller Kammerater«".¹²⁵

Kronstadt-oprøret er også blevet beskyldt for at være et forsøg fra kontrarevolutionære emigranter side på at sabotere de aftaler, som Rusland på det tidspunkt var ved at forhandle igennem med Tyrkiet og England.¹²⁶ Oprørene afviste i Izvestija nr. 5 fra den 7. marts 1921 at dette skulle være tilfældet,¹²⁷ og det er et faktum at oprøret ingen indflydelse fik på aftalerne med Tyrkiet og England, som begge blev underskrevet den 16. marts 1921.¹²⁸ Lenin måtte dog allerede under Det Russiske Kommunistiske Partis 10. kongres, som blev afholdt mens kampene i

Kronstadt endnu stod på, indrømme at: "folkene i Kronstadt i virkeligheden ikke ønskede Hvidgarden. Men de ønskede heller ikke os".¹²⁹

Kommunistiske historieskrivere har efterfølgende forsøgt at forklare opstanden som et resultat af, at de revolutionære matroserne i Kronstadt fra 1917 i 1921 var blevet erstattet af nyindkaldte matroser, som hovedsageligt udgik fra bondeklassen. En af Trotskij's påstande om oprørene var at de var: "fuldstændig demoraliserede elementer, som gik i udfordrende stramme bukser og mondæne frisurer."¹³⁰ I kommunisternes officielle partihistorie, som blev lavet midt i 1930'erne står der: "De gamle matroser, som deltog i Oktoberrevolutionen, gik næsten alle til fronten og kæmpede helt modigt i den røde armé. Der kom nyt mandskab til flåden, og det var ikke hærdet i revolutionen. Disse nyindkaldte var ganske jævne bønder, som gav udtryk for bøndernes utilfredshed med afleveringspligten".¹³¹ Det er den samme argumentation som man finder hos trotskijstiske historieskrivere i dag, således skriver Chris Harman: "Kronstadt af 1920 var ikke Kronstadt af 1917. Matrosernes klassesammensætning var blevet ændret. De bedste socialistiske kræfter var forlængst draget til fronten for at kæmpe i hæren. Størstedelen var blevet erstattet af bønder, som nærede de følelser over for revolutionen, som var karakteristisk for deres klasse. (...) Det, der kom til udtryk i Kronstadt, var de i det lange løb fundamentalt forskellige interesser hos de to klasser, som havde gennemført revolutionen. Undertrykkelsen af opstanden må ikke betragtes som et angreb på revolutionens socialistiske indhold. Den var et desperat forsøg på med magt at forhindre bondeoppositionen, som var ved at udvikle sig, i at ødelægge dette socialistiske mål."¹³² Det er sandt at mange af matroserne udgik fra bondeklassen men ikke i højere grad end i 1917. Den russiske kapitalisme udviklede sig sent, og arbejderklassen udgjorde en lille minoritet i det russiske samfund. Dette afspejler sig selvfølgelig også i Den røde Hær, både i 1917 og i 1921. Det er korrekt, at der havde fundet en udskiftning af matroserne i Kronstadt sted i årene 1917 til 1921, men det drejer sig om et mindretal; af matroserne på de to skibe Petropavlovsk og Sevastopol var 93,9% blevet rekrutteret før eller under Oktoberrevolutionen i 1917 og ser man på hele Østersøflåden var 75,5% rekrutteret før 1918.¹³³ Den trotskijstiske historieskriver Abbie Bakan bruger, i sin artikel »A Tragic Necessity«, Petritjenko som eksempel på en bonde fra Ukraine.¹³⁴ Det er sandt, at Petritjenko var bonde, og det er sandt at han var fra Ukraine, men Abbie Bakan glemmer at fortælle, at Petritjenko har været i Østersøflåden siden 1912 og besætningsmedlem på Sevastopol siden 1918, og at han i øvrigt var tidligere bolsjevik.¹³⁵ Hvis Abbie Bakan kan bruge Petritjenko som eksempel på en nyindkaldt bonde fra Ukraine så var Den røde Hær en ren bondehær, hvis leder, Trotskij, i øvrigt selv var af rig bondeslægt fra Ukraine.

Den konstituerende Forsamling er ikke arbejderne's bolværk

Det er ofte, af trotskijstiske og stalinistiske historieskrivere, blevet fremført, at oprørens krav om nyvalg til sovjetterne blot var en strategi til at fratage kommunisterne magten over sovjetterne, for derefter gennem disse at indkalde Den konstituerende Forsamling og genindføre et borgerligt parlamentarisk demokrati. I en russisk lærebog for seminarier fra 1978 hedder det om Kronstadtoprøret: "Fjenden forsøgte at anvende en ny taktik med at sprænge sovjetmagten indfra. I stedet for at fremføre den gamle og udslidte parole »væk med sovjetterne« tog klassefjenden tilflugt til en ny taktik. De opfordrede til kamp »for sovjetter uden kommunister« og regnede med at magten ville overgå til de småborgerlige partier".¹³⁶ Trotskij hævdede i 1938 også at et af oprørens krav var »sovjetter uden kommunister«. ¹³⁷ I Internationale Socialisters pjeces om Den russiske Revolutions nederlag af Chris Harman står der, at oprørets krav var: "sovjetter uden partier og frit marked for landbrugsvarer" og videre "Sovjetter uden partier kunne kun betyde sovjetter uden det parti, som mest konsekvent havde forsøgt at udtrykke arbejderne's kollektive, socialistiske mål under revolutionen"¹³⁸ Andre steder påstås det, at oprørene direkte har rejst kravet om indkaldelse af Den konstituerende Forsamling, således skrev G. Vernadsky i 1954: "De væsentligste krav, som oprørene fremsatte, var indkaldelsen af den grundlovgivende forsamling (...)".¹³⁹ Umiddelbart efter oprøret skrev Lenin: "I Kronstadt har nogle tåber og forrædere talt om Den konstituerende Forsamling".¹⁴⁰ Læser man oprørens avis Izvestija, er det umuligt at finde belæg for disse påstande. Parolerne »for sovjetter uden kommunister« og »sovjetter uden partier« er aldrig blevet rejst af oprørene, men det kan muligvis være omskrivninger af parolen »al magt til sovjetterne, ikke til partierne« som bl.a. stod skrevet med store typer på forsiden af Izvestija nr. 9 fra den 11. marts 1921.¹⁴¹ Misforståelsen kan også stamme fra at, den højreorienteret eksilleder af Kadetpartiet, Miliukov, misforstod oprørens paroler. Han mente fejlagtigt at oprørene krævede en udelukkelse af kommunisterne fra sovjetterne.¹⁴² Kravet om indkaldelse af Den konstituerende Forsamling er også umuligt at finde i oprørens avis. Kigger man i Izvestija nr. 6 fra den 8. marts 1921 kan man under overskriften »Hvorfor vi kæmper« læse følgende: "Arbejderne og bønderne går foran, de standser ikke, de lægger den konstituerende forsamling og dens borgerlige orden bag sig, ligesom kommunistpartiets diktatur med dets tjeka og dets statskapitalisme, der lagde sig som en løkke om arbejdermassernes hals og truede med at kvæle dem"¹⁴³ og den 10. marts 1921 lød parolen i Izvestija: "Ikke den konstituerende forsamling, men sovjetterne er de arbejderne's bolværk".¹⁴⁴ Matrosernes delegation, som blev sendt til Petrograd før oprøret, havde også det budskab med til de strejkende arbejdere, at hvis nogen rejste kravet om Den konstituerende Forsamling, ville Kronstadt vende sig imod dem, i en proklamation fra Kronstadt-oprørene hed det: "All the revolutionary energy of Kronstadt, its guns and machine-guns,

will be resolutely directed against the Constituent Assembly, and against all retreat. But if the workers, having become disillusioned with the »dictatorship of the proletariat«, take a stand against the new imposters, for free Soviets, for freedom of speech, press, organisation and action for workers and peasants of all ideological tendencies - Anarchist, Left Social-Revolutionary or otherwise - if the workers rise up in a third, genuinely proletarian revolution for the real slogans of October, then Kronstadt will support them with all its strenght, unanimously and with the will to conquer or die.¹⁴⁵

Anti-semitisme i Kronstadt?

Enkelte trotskijstiske historieskrivere har beskyldt Kronstadtoprøret for at være anti-semitisk, hvilket bl.a. kommer til udtryk i artiklen »A Tragic Necessity« af Abbie Bakan fra Socialist Worker Reveiw nr. 136 fra november 1990. Argumenterne for dette er flere; der påpeges, at der i Østersøflåden var mange nyindkaldte matroser, som var tidligere bønder fra Ukraine, hvor anti-semitismen var udbredt. Et andet argument er, at en sømand udgav en anti-semitisk bog, og ifølge Abbie Bakan, deltog denne sømand i Kronstadtoprøret. Et tredje aspekt er, at en af de regeringsloyale kursanty citerer et medlem af Den provisoriske Revolutionskomité, Versjinin, for at have udtalt sig anti-semitisk, da han blev anholdt af en kommunistisk patrulje, som nærmede sig Kronstadt med et hvidt flag. Et sidste element kommer til udtryk ved, at de to kommunister, som kronstadt-oprørene udtalte sig mest negativt om, Zinovjev og Trotskij, begge var jøder.¹⁴⁶

Hvis man kigger disse argumenter lidt efter, så vil man hurtigt finde, at ikke alle er lige holdbare. Argumentet, om at den udbredte anti-semitisme i Ukraine skulle påvirke Østersøflåden gennem en stor rekruttering derfra, holder ikke, ud fra det faktum at kun 10% af matroserne stammede fra Ukraine. De øvrige stammede for de 80% vedkommende fra Storrusland (hovedsaglig det centrale Rusland og Volga-området), og 9% fra Finland, Estland, Letland og Polen.¹⁴⁷ Men hvad kan man så sige om forbindelsen mellem Kronstadt og anti-semitisme i Ukraine? Det er ikke svært at se de politiske paralleller mellem Kronstadtoprøret og Makhno-bevægelsen og derfor kan Makhno-bevægelsens holdning til anti-semitisme måske bruges til at sige noget om den ukrainske del af kronstadt-oprørene. Den jødiske historiker Tcherikover har undersøgt anti-semitismen i Ukraine og mener at: "It is undeniable that, of all these armies, including the Red Army, the Makhnovists behaved best with regard to the civil population in general and the Jewish population in particular. I have numerous testimonies to this."¹⁴⁸

Argumentet om at den anti-semitiske sømand, der har skrevet et bog om emnet, skulle repræsenterer holdningen i Kronstadt, kan ligeledes tilbagevises, idet han ikke, som Abbie Bakan hævder, var udstationeret i Kronstadt men på flådebasen ved Petrograd.¹⁴⁹

Historien om Versjinin, der ifølge en kursanty havde udtalt sig anti-semitisk ved sin anholdelse, kan ikke bruges til meget. Denne ene kursantys påstand kan hverken bevises eller modbevises og Versjinin, som efterfølgende endte i tjekkaens hænder, kunne af gode grunde ikke efterfølgende kommentere påstanden.¹⁵⁰

Det sidste argument, at det var to jøder - Trotskij og Zinovjev - der stod for skud, kan let forstås, hvis man ser på deres respektive positioner overfor kronstadt-oprørene; de var begge centrale politiske figurer fuldstændigt uafhængige af deres religiøse baggrunde. Trotskij blev identificeret med énmandsledelse, militærdisciplin, militære specialister, Pubalt og mangel på reelt rådsdemokrati, hvilket præcis var, hvad kronstadtoprørerne gjorde oprør mod, og det var ligeledes ham, der i sidste ende knuste oprøret. Zinovjev var leder af Det Russiske Kommunistiske Parti i Petrograd, formand for Petrograd-sovjetten og leder af den forsvarskomité der bekæmpede strejkebevægelsen i Petrograd, og han spillede en central rolle i nedkæmpelsen af Kronstadtoprøret. Zinovjev var den nærmeste repræsentant for det parti og bureaukrati, som oprørerne kæmpede imod. I disse sammenhænge fortoner deres jødiske baggrunde sig til en helt ubetydelig kendsgerning, specielt når man samtidig tilføjer, at der i alt hvad kronstadtoprørene publicerede, bl.a. deres resolution og deres aviser, ikke er anti-semitiske holdninger at spore. Det er også svært at forklare hvordan, de jødiske anarkister Emma Goldman og Alexander Berkman kunne have et positivt forhold til Kronstadtoprøret, hvis det var anti-semitisk, eller hvorfor et anti-semitisk oprør ønskede, at den jødiske anarkist Volin skulle indtræde i dets ledelse; Den provisoriske Revolutionskomité.

Den 10. partikongres - to skridt tilbage

Mens Kronstadtoprøret var på sit højeste afholdte Det Russiske Kommunistiske Parti fra den 8. - 16. marts 1921 i Moskva sin 10. partikongres.¹⁵¹ På kongressen blev der udover Kronstadt diskuteret to vigtige emner; NEP, som var en ny økonomisk politik, og forbud mod fraktioner i partiet særligt i forbindelse med Arbejderoppositionen. Kongressen endte med at vedtage NEP, hvilket af nogle opfattes som en delvis opfyldelse af enkelte af Kronstadtoprørets økonomiske krav, dog i en noget fordrejet form. NEP ophævede afleveringspligten og indførte en vis grad af fri handel, som betød afskaffelse af krigskommunismen. Det blev tilladt for bønderne at sælge deres

overskudsproduktion og indenfor visse grænser anvende lønnet arbejdskraft.¹⁵² NEP kan ses som et forsøg på at genvinde bøndernes støtte, men uden at give magten tilbage til producenterne, altså sovjetterne. I stedet indførte man en blandøkonomi, som betød genindførelse til en vis grad af privatkapitalisme. Det kan være svært at forstå hvordan kommunisterne kunne indføre NEP efter at have stemplet Kronstadtoprørets krav som kontrarevolutionære. NEP betød at udenlandske kapitalister blev lokket til Rusland med fristende tilbud; mod at investere kapital og know-how fik de kontraktrettigheder til mine- og fabriksdrift på fastsatte lejepriser i bestemte perioder - kapitalister og stat delte fortjenesten. Hvis Kronstadtoprørets krav var kontrarevolutionære, kan det være svært at finde det rette ord for NEP. Den russiske anarkist Volin kritiserede NEP: "Således blev den sande betydning af den »frihed«, som Kronstadt-rebellerne forlangte, fordrejet fuldstændig. I stedet for arbejdermassernes frie og konstruktive aktivitet, der ville have åbnet vejen for deres totale frigørelse og tilladt dem at fortsætte og accelerere, hvilket var hvad Kronstadt forlangte, var NEP »frihed« for visse individer til at handle og lave forretning, berige sig".¹⁵³ Også Kronstadt-oprørene selv nåede at sige deres mening om NEP og fri handel, i Izvestija nr. 12 fra den 14. marts hed det: "Den 8. marts blev RKP's X. partikongres åbnet, og Lenin gentog kommunisternes sædvanlige løgne om det oprørske Kronstadt. Han erklærede, at bevægelsens løsen var frihed, »fri handel«, og tilføjede så: »Den var for sovjetterne og kun mod bolsjevikernes diktatur,« og han glemte ikke at indflette »de hvide generaler og de småborgerlige anarkistiske elementer«. (...) Kronstadt kræver ikke »fri handel«, men ægte sovjetmagt."¹⁵⁴ NEP, som var et trist eksempel på kommunistpartiets slingrekurs overfor bønderne, fik den konsekvens at kulakkerne vendte tilbage. Ti år senere gennemførte Stalin sin »likvidering af kulakkerne«, som medførte hungersnød og tab af menneskeliv i millionvis. Det kan diskuteres, hvorvidt alliancen mellem arbejderne og bønderne var mulig på længere sigt, eller om den på et eller andet tidspunkt ville bryde sammen. Man kunne forestille sig de to klasser, som sammen gennemførte revolutionen, få forskellige og endda modsatte interesser; bønderne var en vigtig alliancepartner i opgøret med de feudale ejendoms- og produktionsforhold og i udviklingen af en industriproduktion, men bønderne kunne godt på et tidspunkt blive en hindring for den videre udvikling af socialismen. I 1921 var denne alliance mellem arbejdere og bønder stadig nødvendig, men det var ikke ligegyldig for den videre politiske udvikling, om det var kulakkerne eller småbønderne, der kom til at repræsentere bønderne i denne alliance - og med NEP valgte kommunisterne kulakkerne. Det andet store emne på den 10. partikongres var Arbejderoppositionen og fraktionsvirksomhed i partiet, Lenin skrev: "I de sidste måneder har der i partiets rækker utvetydigt vist sig en syndikalistisk og anarkistisk afvigelse, som kræver en yderst energisk, ideologisk bekæmpelse og en rensning og sanering af partiet. (...) Det teoretisk mest afrundede og mest udprægede udtryk for denne afvigelse er de teser og anden litteratur, der stammer fra den såkaldte »arbejderoppositionens« gruppe."¹⁵⁵ Arbejderoppositionen, som blev ledet af fagforeningsmanden Sjljapnikov og kvindesagsforkæmperen Aleksandra Kollontaj, repræsenterede den retning i partiet, der ønskede et opgør med det voksende bureaukrati og en tilbagevenden til arbejderkontrollen. På den 10. partikongres uddelte Alexandra Kollontaj pjecen »Arbejderoppositionen«, hvori der bl.a. stod: "Organiseringen af samfundsøkonomiens ledelse er forbeholdt producenterne alrussiske kongres; producenterne er sammensluttet i faglige produktionsforbund, som vælger centralorganet, der leder hele republikkens samfundsøkonomi."¹⁵⁶ Arbejderoppositionen repræsenterede således nogle af de samme holdninger, som kom til udtryk i Kronstadtoprørens krav. Det endte imidlertid med, at kongressen vedtog et forbud mod fraktionsvirksomhed, og Arbejderoppositionen blev opløst, efter at den var blevet beskyldt for at have anarkistiske og syndikalistiske tilbøjeligheder. Med denne beslutning havde partiets ledelse nu patent på den politiske magt i Rusland. I stedet for at opfylde Kronstadtoprørets krav om politiske friheder til andre socialistiske retninger og partier, gik kommunisterne den stik modsatte retning og forbød nu også den politiske opposition indenfor Det Russiske Kommunistiske Parti.¹⁵⁷

Det var ikke på grund af Kronstadtoprøret, at man indførte NEP og fraktionsforbudet, men begge disse beslutninger blev sandsynligvis fremskyndet på grund af begivenhederne i Kronstadt.

Hvordan ku´ det gå så galt?

Den politiske udvikling, som man var vidne til i Rusland efter Oktoberrevolutionen i 1917, var domineret af det modsætningsforhold, som opstod mellem Det Russiske Kommunistiske Parti og bonde- og arbejdermasserne. Kernen i dette modsætningsforhold lå i to modsatte opfattelser af proletariats diktatur.

Kommunisternes opfattelse af proletariats diktatur lå i direkte forlængelse af Lenins partiopfattelse. Dette parti var skabt for at kunne lede og repræsentere arbejderklassen, hvilket må betyde at partiet befandt sig udenfor og over arbejderklassen. "Arbejderklassens befrielse er arbejderklassens eget værk" som Marx sagde, blev for Lenin til: avantgardens befrielse af arbejderklassen gennem partiet. Lenin var af den opfattelse at partiet repræsenterede og udtrykte den samlede arbejderklassens interesser og erfaringer. Lenins parti kom imidlertid aldrig til at fungere som ledelse og fortrop under revolutionerne i 1917, som Trotskij beskrev det: "Masserne befandt sig i omvæltningens øjeblik hundrede gange længere til venstre end det ekstreme venstreparti".¹⁵⁸ Den leninistiske partiopfattelse gjorde, at bolsjevikkerne straks efter Oktoberrevolutionen forlod den politik, som de havde ført op til opstanden for at vinde

massernes støtte. I stedet indledte de en centralisering af magten i partiets og statens hænder. Denne udgave af proletarietets diktatur indebar for bolsjevikkerne ikke nogen selvmodsigelse; ifølge partiets selvforståelse repræsenterede det proletariet, og derfor var der for bolsjevikkerne ikke forskel på partiets og proletarietets diktatur. Det var også en naturlig følge af den leninistiske partiopfattelse at undertrykke oppositionen. Når bolsjevikkerne én gang havde identificeret partiet som proletarietets eneste sande repræsentant, kunne alle andre kategoriseres som enten småborgerlige eller kontrarevolutionære - også de revolutionære kræfter som lå udenfor partiet. Den trotskijstiske historieskriver Chris Harman kan således, tilsyneladende fuldstændig uden at tøve, fortælle os at: "På trods af alle dets fejl var bolsjevikipartiet det eneste, som helhjertet havde støttet Sovjetmagten, mens de andre partier, indbefattet de socialistiske, havde svinget mellem den og de Hvide."¹⁵⁹ Det er i øvrigt vigtigt at huske på, at undertrykkelsen af oppositionen og arbejdernes selvorganisering startede før borgerkrigen, blokaden og Den tyske Revolutions nederlag, og kan altså ikke ses som resultat af disse omstændigheder.

En af grunden, til at det lykkedes for bolsjevikkerne at afskaffe rådsdemokratiet i fabrikskomitéerne, soldaterrådene og sovjetterne og undertrykke den politiske opposition, var, at det skete under dække af krigskommunismen og frygten for kontrarevolutionen. Da borgerkrigen sluttede forventede russerne at krigskommunismen ville blive ophævet, og at den sociale genopbygning, som var påbegyndt i 1917, genoptaget. Bolsjevikkerne var imidlertid ikke indstillet på at afgive den magt, som de havde fået, og kom derfor efter borgerkrigen i konflikt med den anden opfattelse af proletarietets diktatur, der så det som et diktatur udført af hele proletariet gennem dets egne frie organer. Fabrikskomitéerne, soldaterrådene, og sovjetterne var udtryk for denne opfattelse og organisationsform, og det samme var strejkebevægelsen i Petrograd og Kronstadtoprøret i 1921. Kronstadtoprøret var ikke ledet af noget politisk parti eller styret af hverken de kontrarevolutionære emigrantkredse eller zaristiske generaler. Kronstadtoprøret var spontant og ublodigt, oprørene ønskede ikke en militær konfrontation med kommunisterne og forholdt sig under hele forløbet defensive - hvilket muligvis var en fejltagelse. Oprøret kan ses dels som en konsekvens af bolsjevikernes undertrykkelse af massernes selvorganisering og den politiske venstrefløjsopposition, samt som udtryk for utilfredsheden med krigskommunismen og det bureaukrati, der var vokset frem under denne. Kronstadt-oprørene ønskede at vende tilbage til sovjet-systemet i den form det havde i 1917, og de var ikke i opposition til Oktoberrevolutionen men til Det Russiske Kommunistiske Partis diktatoriske magt, som de betragtede som en trussel mod revolutionen. Kommunisterne ønskede imidlertid ikke at opfylde oprørens krav, men befæstede i stedet deres magt gennem nedkæmpelsen af oprøret og vedtagelsen af fraktionsforbudet på partikongressen i 1921. Kimen til hele denne udvikling, ligger i den leninistiske partiopfattelse og den opfattelse af proletarietets diktatur, som følger heraf. Der går således en lige linje fra Lenins partiopfattelse til Stalins magtovertagelse, og den sidste chance for at afværge denne udvikling blev misbrugt i foråret 1921. Med fraktionsforbudet i partiet fra partikongressen i 1921 blev den sidste hindring fjernet, for at bureaukratiet med Stalin i spidsen kunne overtage magten og udøve sit diktatur.

Den 18. marts, dagen efter at kommunisterne havde fejret sejren over Kronstadtoprøret, sørgede de samme kommunister over martyrene fra Pariserkommunen. Det burde være tydeligt for enhver, at den forbrydelse, der blev begået mod matroserne i Kronstadt i 1921, var langt værre end den, der overgik kommunarderne i Paris i 1871, fordi forbrydelsen i Kronstadt blev begået i den *social revolutions* navn af en *socialistisk republik*.

Læren af Den russiske Revolutions udvikling fra rådsdemokrati til statskapitalisme må være, som den russiske anarkist Peter Archinov skrev: "The practice of socialism in Russia has demonstrated better than anything else that the working classes have no friends, but only enemies who seek to take away the fruits of their labor. Socialism has amply demonstrated that it belongs among these enemies."¹⁶⁰

Med andre ord blev revolutionen i Rusland født med et alvorligt handicap, eller måske en dødelig sygdom, nemlig det leninistiske parti; bolsjevikkerne - eller som Noam Chomsky siger det: "Hvis »bolsjevisme« opfattes som en del af venstrefløjen, så vil jeg helst tage afstand fra venstrefløjen".¹⁶¹ Den russiske Revolutions nederlag viser vigtigheden af at bekæmpe enhver autoritær eller elitær tendens på venstrefløjen - uanset hvilken form den antager, og hvilket teoretisk grundlag den bygger på. Vi må være opmærksomme på, at venstrefløjens værste jakobinere ikke nødvendigvis sidder i toppen af en traditionel partistruktur. De dygtigste elitære på venstrefløjen skjuler sig i dag ofte bag uformelle og/eller lukkede strukturer og antiautoritære flokklær og er måske derfor endnu sværre at angribe end den gamle centralkomité, men dette gør ikke opgaven mindre vigtig. Ethvert hierarki må identificeres og nedbrydes og enhver elitær gruppes autoritet må udhules. En anden lære, vi må drage af Den russiske Revolution, er, at volden kan udvikle sig til en vane for den revolutionære bevægelse. Vi må ikke betragte volden som et politisk middel, som vi kan bruge ukritisk og uden konsekvenser. En anti-autoritær revolutionær bevægelse må huske på, at volden er og bliver det mest ekstreme udtryk for autoritet, også når vold er retfærdig og rettet mod undertrykkelsen; som Emma Goldman skrev: "*Der findes ikke nogen større vildfarelse end troen på, at målet og hensigterne er én ting, mens metoderne og taktikken er noget andet.*" Denne forestilling udgør en mægtig trussel mod samfundets genrejsning. Al menneskelig erfaring lærer os, at metoderne og midlerne ikke kan adskilles fra det endelige mål. De midler, som tages i anvendelse, bliver - i kraft af individuelle vaner og social praksis - en integrerende del af endemålet; de påvirker og omformer det, og snart bliver målene og midlerne identiske. (...) Midlerne kan ikke undgå at påvirke og forandre målene, psykologisk såvel som socialt. Hele menneskets historie er én lang bevisførelse for den grundsætning, at man ikke kan adskille metoderne fra

de etiske begreber uden at forsumpe i total demoralisering. Heri ligger den bolsjevikiske filosofis virkelige tragedie".

Noter

- ¹ Madsen, Kjeld: *Oktober revolutionen 1917 - kildehæfte til fundamental historie*. G.E.C. Gads Forlag, København, 1973. S. 52.
- ² *Den Store Danske Encyklopædi bind 3*. Nordisk Forlag A/S, Haslev, 1995. S. 208.
- ³ Adrian, Henrik og Lars Hedegaard Jensen: *Fundamental historie - Fra krig til krig Tiden 1914-45*. G.E.C. Gads Forlag, København, 4. oplag 1977. S. 59.
- ⁴ Mensjevikkerne - et moderat socialistisk parti. Dannet i 1903, da det russiske socialdemokrati splittedes i to; den revolutionære marxistiske del - bolsjevikkerne - og den revisionistiske del - mensjevikkerne. Noack, Johan Peter: *Den stalinistiske revolution 1*. Berlingeske Forlag, Viborg, MCMLXXVI. S. 31f.
- ⁵ De socialrevolutionære - et moderat socialistisk parti stærkest i landdistrikterne, splittedes i efteråret 1917 i to fløje, de højre-socialrevolutionære og de venstre-socialrevolutionære, sidstnævnte dannede en kort periode regering sammen med bolsjevikkerne efter Oktoberrevolutionen 1917. Ibid. S. 30f.
- ⁶ Brinton, Maurice: *The Bolsheviks and Workers Control 1917-1921, The State and Counter-revolution*. Red & Black, Detroit, 1975. S. 15.
- ⁷ Adrian, Henrik og Lars Hedegaard Jensen: *Fundamental historie - Fra krig til krig Tiden 1914-45*. G.E.C. Gads Forlag, København, 4. oplag 1977. S. 59-63.
- ⁸ Petersen, Carl Heinrich: *Den glemte socialisme*. Rhodos, København, 1981. S. 295.
- ⁹ Brüggmann, Uwe: *De russiske fagforeninger i revolution og borgerkrig/1917-1919*. Modtryk, Århus, 1. oplag 1976. S. 20.
- ¹⁰ Brinton, Maurice: *The Bolsheviks and Workers Control 1917-1921, The State and Counter-revolution*. Red & Black, Detroit, 1975. S. 2.
- ¹¹ Brüggmann, Uwe: *De russiske fagforeninger i revolution og borgerkrig/1917-1919*. Modtryk, Århus, 1. oplag 1976. S. 22.
- ¹² Ibid. S. 24.
- ¹³ Ibid. S. 66f.
- ¹⁴ Sovjet er det russiske ord for råd.
- ¹⁵ Cohn-Bendit, Daniel og Gabriel: *Venstreradikalismen*. Rhodos, Holstebro, 1968. S. 271f.
- ¹⁶ Trotsky, Leon: *Terrorism and Communism*. Greenwood Press, Connecticut, 1986. S.109.
- ¹⁷ Cohn-Bendit, Daniel og Gabriel: *Venstreradikalismen*. Rhodos, Holstebro, 1968. S. 258-262.
- ¹⁸ Guérin, Daniel: *Anarkismen*. Borgens Forlag, Trykkested ikke angivet, 1979. S. 83 + S. 91.
- ¹⁹ Ibid. S. 85.
- ²⁰ Lenin, V.I.: *Udvalgte Værker bind 10*. Forlaget Tiden, Trykkested ikke angivet, 1983. S. 32.
- ²¹ Guérin, Daniel: *Anarkismen*. Borgens Forlag, Trykkested ikke angivet, 1979. S. 83.
- ²² Guérin, Daniel: *Anarkismen*. Borgens Forlag, Trykkested ikke angivet, 1979. S. 87, Petersen, Carl Heinrich: *Den glemte socialisme*. Rhodos, København, 1981. S. 297 og White, James D.: *The Russian Revolution 1917-1921*. Edward Arnold, Bristol, 1994. S. 186.
- ²³ Brüggmann, Uwe: *De russiske fagforeninger i revolution og borgerkrig/1917-1919*. Modtryk, Århus, 1. oplag 1976. S. 102ff.
- ²⁴ Ibid. S. 128.
- ²⁵ Brinton, Maurice: *The Bolsheviks and Workers Control 1917-1921, The State and Counter-revolution*. Red & Black, Detroit, 1975. S. 37.
- ²⁶ Lenin, V.I.: *Udvalgte Værker bind 10*. Forlaget Tiden, Trykkested ikke angivet, 1983. S. 233.
- ²⁷ Guérin, Daniel: *Anarkismen*. Borgens Forlag, Trykkested ikke angivet, 1979. S. 87.
- ²⁸ Brinton, Maurice: *The Bolsheviks and Workers Control 1917-1921, The State and Counter-revolution*. Red & Black, Detroit, 1975. S. 37f.
- ²⁹ Brunse, Niels og Hans-Jørgen Nielsen: *Oprøret i Kronstadt 1921 - et dokumentarium*. Rhodos, København, 1973. S. 19.
- ³⁰ Mett, Ida: *Kronstadt 1921*. Federativs, Stockholm, 1981. S. 11.
- ³¹ Barnsdale, David: *Was Stalinism implicit in October? A Green view om the Bolshevik Revolution*.
<http://www.barnsdle.demon.co.uk/russ/oct.htm>. Besøgsdato: 29-01-1999.
- ³² Brunse, Niels og Hans-Jørgen Nielsen: *Oprøret i Kronstadt 1921 - et dokumentarium*. Rhodos, København, 1973. S. 25.
- ³³ Harman, Chris: *Den Russiske Revolutions nederlag*. Internationale Socialisters Forlag, Århus, 2. revideret udgave, august 1992. S.13.

- ³⁴ Rabkrin er den russiske forkortelse for arbejder- og bondeinspektionen. Rabkrin blev ledet af Stalin fra 1919 til foråret 1922. Hans indflydelse på Rabkrin var stor, også efter at han formelt havde forladt inspektionen. Lenin rejste aldrig indvendinger imod Stalins udnævnelse og virksomhed på denne post. I 1923 måtte Lenin indrømme denne institutions fiasko: "Folkekommissariatet for arbejder- og bondeinspektionen har ikke skyggen af autoritet for tiden. Alle ved jo, at værre end i vor arbejder- og bondeinspektion står det ikke til i nogen institution". Mett, Ida: *Kronstadt 1921*. Federativs, Stockholm, 1981. S. 17.
- ³⁵ Adrian, Henrik og Lars Hedegaard Jensen: *Fundamental historie - Fra krig til krig Tiden 1914-45*. G.E.C. Gads Forlag, København, 4. oplag 1977. S. 64.
- ³⁶ Rosenfeldt, Niels Erik og Carsten Pape: *Politikens Ruslandshistorie*. Politikens Forlag A/S, København, udgivelsesår ikke angivet. S. 20f.
- ³⁷ Brüggmann, Uwe: *De russiske fagforeninger i revolution og borgerkrig/1917-1919*. Modtryk, Århus, 1. oplag 1976. S. 131.
- ³⁸ Rosenfeldt, Niels Erik og Carsten Pape: *Politikens Ruslandshistorie*. Politikens Forlag A/S, København, udgivelsesår ikke angivet. S. 21.
- ³⁹ Brunse, Niels og Hans-Jørgen Nielsen: *Oprøret i Kronstadt 1921 - et dokumentarium*. Rhodos, København, 1973. S. 19.
- ⁴⁰ Petersen, Carl Heinrich: *Den glemte socialisme*. Rhodos, København, 1981. S. 295f.
- ⁴¹ Den russiske anarkist bevægelse bestod, ved siden af en række smågrupper, af tre store organisationer: 1.) Golos Truda, som var en anarko-syndikalistisk propaganda organisation, der arbejdede frem til foråret 1918 i Petrograd og senere i Moskva. Golos Truda udgav et dagblad under samme navn. 2.) Føderationen af anarkistiske grupper i Moskva, som var en anarko-kommunistisk organisation, der arbejdede frem til 1918 i Moskva og omegn. Føderationen af anarkistiske grupper i Moskva udgav dagbladet Anarki. 3.) Nabat, som var en føderation af anarkistiske organisationer i Ukraine, der arbejdede frem til efteråret 1920. Nabat arbejdede tæt sammen med Nestor Makhno og hans anarkistiske partisaner. Nabat udgav en avis under samme navn. Voline: *The Unknown Revolution 1917-1921*. Black Rose Books, Canada, 1990. S. 267ff.
- ⁴² Avrigh, Paul: *Kronstadt 1921*. The Norton Library, USA, 1974. S. 169 og Voline: *The Unknown Revolution 1917-1921*. Black Rose Books, Canada, 1990. S. 238f.
- ⁴³ Guérin, Daniel: *Anarkismen*. Borgens Forlag, Trykkested ikke angivet, 1979. S. 84f. Den danske oversættelse af dette citat er ikke helt det samme i Cohn-Bendit, Daniel og Gabriel: *Venstredikalsmen*. Rhodos, Holstebro, 1968. S. 278. En engelsk oversættelse findes i Avrigh, Paul: *Anarchist Portraits*. Princeton University Press, USA, 1988. S. 128.
- ⁴⁴ Ibid. S. 92.
- ⁴⁵ Det hemlige politi, Tjeka (Ekstraordinær kommission til bekæmpelse af kontrarevolution og sabotage) blev oprettet d. 2. januar 1918, den første chef var Felix Dzerzhinskij. Nørgaard, Erik: *Drømmen om verdensrevolutionen*. Bogans forlag a/s, Skive, 1985. S. 69.
- ⁴⁶ Guérin, Daniel: *Anarkismen*. Borgens Forlag, Trykkested ikke angivet, 1979. S. 92.
- ⁴⁷ Brinton, Maurice: *The Bolsheviks and Workers Control 1917-1921, The State and Counter-revolution*. Red & Black, Detroit, 1975. S. 38.
- ⁴⁸ Berkman, Alexander: *The Russian Tragedy*. Cienfuegos Press Ltd., Orkney, 1976. S. 49.
- ⁴⁹ Voline: *The Unknown Revolution 1917-1921*. Black Rose Books, Canada, 1990. S. 338f.
- ⁵⁰ Goldman, Emma: *Anarkistiske erindringer*. Borgens Forlag, Odense, 1976. S. 198.
- ⁵¹ Guérin, Daniel: *Anarkismen*. Borgens Forlag, Trykkested ikke angivet, 1979. S. 94 og Voline: *The Unknown Revolution 1917-1921*. Black Rose Books, Canada, 1990. S. 553f.
- ⁵² Nabat (Alarmklokken) var en stor sammenslutning af anarkistiske organisationer i Ukraine. På en kongres i 1919 besluttede den at afbryde ethvert samarbejde med sovjetterne, efter at de var blevet reduceret til redskaber for kommunistpartiet. I november 1920 blev deltagerne på Nabat-kongressen arresteret på Trotskijs ordre, hvorefter organisationen måtte standse sine aktiviteter. Goldman, Emma: *Anarkistiske erindringer*. Borgens Forlag, Odense, 1976. S. 220 + S. 229.
- ⁵³ Guérin, Daniel: *Anarkismen*. Borgens Forlag, Trykkested ikke angivet, 1979. S. 95.
- ⁵⁴ Ibid. S. 95 og Arshinov, Peter: *History of The Makhnovist Movement*. Freedom Press, London, 1987. S. 177ff.
- ⁵⁵ Serge, Victor: *En revolutionærs erindringer 1. bind*. Samlerens Bogklub, Viborg, udgivelsesår ikke angivet. S. 177 og Avrigh, Paul: *Anarchist Portraits*. Princeton University Press, USA, 1988. S. 113f.
- ⁵⁶ Arshinov, Peter: *History of The Makhnovist Movement*. Freedom Press, London, 1987. S. 122ff.
- ⁵⁷ Serge, Victor: *En revolutionærs erindringer 1. bind*. Samlerens Bogklub, Viborg, udgivelsesår ikke angivet. S. 178 og Avrigh, Paul: *Anarchist Portraits*. Princeton University Press, USA, 1988. S. 115f.
- ⁵⁸ Cohn-Bendit, Daniel og Gabriel: *Venstredikalsmen*. Rhodos, Holstebro, 1968. S. 282f.
- ⁵⁹ Serge, Victor: *En revolutionærs erindringer 1. bind*. Samlerens Bogklub, Viborg, udgivelsesår ikke angivet. S. 178.
- ⁶⁰ Goldman, Emma: *Anarkistiske erindringer*. Borgens Forlag, Odense, 1976. S. 214f og White, James D.: *The Russian*

Revolution 1917-1921. Edward Arnold, Bristol, 1994. S. 174 + S. 196f.

⁶¹ Brinton, Maurice: *The Bolsheviks and Workers Control 1917-1921, The State and Counter-revolution*. Red & Black, Detroit, 1975. S. 44.

⁶² Rosenfeldt, Niels Erik og Carsten Pape: *Politikens Ruslandshistorie*. Politikens Forlag A/S, København, udgivelsesår ikke angivet. S. 31ff.

⁶³ Nielsen, Freddie og Berger, Ågot: "Den russiske revolution: Oprør eller kup? Førte Lenin til Stalin?". Artikel fra tidsskriftet *International Socialisme* nr. 1, København, 1992.

⁶⁴ Rosenfeldt, Niels Erik og Carsten Pape: *Politikens Ruslandshistorie*. Politikens Forlag A/S, København, udgivelsesår ikke angivet. S. 41f.

⁶⁵ Brunse, Niels og Hans-Jørgen Nielsen: *Oprøret i Kronstadt 1921 - et dokumentarium*. Rhodos, København, 1973. S. 17.

⁶⁶ Goldman, Emma: *Anarkistiske erindringer*. Borgens Forlag, Odense, 1976. S. 216.

⁶⁷ *Ibid.* S. 18.

⁶⁸ Bach Nielsen, Erik: *Sovjetunionens Historie*. Munksgaard, København, 2. udgave 1. oplag 1984. S. 47.

⁶⁹ Brinton, Maurice: *The Bolsheviks and Workers Control 1917-1921, The State and Counter-revolution*. Red & Black, Detroit, 1975. S. 61.

⁷⁰ Goldman, Emma: *Anarkistiske erindringer*. Borgens Forlag, Odense, 1976. S. 207.

⁷¹ Rosenfeldt, Niels Erik og Carsten Pape: *Politikens Ruslandshistorie*. Politikens Forlag A/S, København, udgivelsesår ikke angivet. S. 44.

⁷² Lenin, V.I.: *Udvalgte Værker bind 10*. Forlaget Tiden, Trykkested ikke angivet, 1983. S. 223f.

⁷³ Salisbury, Harrison E.: *Rusland i revolution 1900-1930*. Politikens Forlag A/S, København, 1979. S. 234.

⁷⁴ Lenin, V.I.: *Udvalgte Værker bind 8*. Forlaget Tiden, Trykkested ikke angivet, 1983. S. 45f.

⁷⁵ Lenin, V.I.: *Udvalgte Værker bind 14*. Forlaget Tiden, Trykkested ikke angivet, 1984. S. 156f.

⁷⁶ Lenin, V.I.: *Udvalgte Værker bind 10*. Forlaget Tiden, Trykkested ikke angivet, 1983. S. 263.

⁷⁷ Trotsky, Leon: *Terrorism and Communism*. Greenwood Press, Connecticut, 1986. S. 162f.

⁷⁸ Brunse, Niels og Hans-Jørgen Nielsen: *Oprøret i Kronstadt 1921 - et dokumentarium*. Rhodos, København, 1973. S. 17.

⁷⁹ *Ibid.* S. 352.

⁸⁰ Goldman, Emma: *Anarkistiske erindringer*. Borgens Forlag, Odense, 1976. S. 235.

⁸¹ Mett, Ida: *Kronstadt 1921*. Federativs, Stockholm, 1981. S. 13f.

⁸² Brunse, Niels og Hans-Jørgen Nielsen: *Oprøret i Kronstadt 1921 - et dokumentarium*. Rhodos, København, 1973. S. 245.

⁸³ *Ibid.* S. 23f.

⁸⁴ *Ibid.* S. 16.

⁸⁵ Getzler, Israel: *Kronstadt 1917-1921 - The fate of a Soviet democracy*. Cambridge University Press, Bristol, 1. udgave 2. oplag 1983. S. 154f.

⁸⁶ Voline: *The Unknown Revolution 1917-1921*. Black Rose Books, Canada, 1990. S. 462ff.

⁸⁷ Brunse, Niels og Hans-Jørgen Nielsen: *Oprøret i Kronstadt 1921 - et dokumentarium*. Rhodos, København, 1973. S. 26ff.

⁸⁸ *Ibid.* S. 101.

⁸⁹ Mett, Ida: *Kronstadt 1921*. Federativs, Stockholm, 1981. S. 16.

⁹⁰ Brunse, Niels og Hans-Jørgen Nielsen: *Oprøret i Kronstadt 1921 - et dokumentarium*. Rhodos, København, 1973. S. 51f.

⁹¹ Mett, Ida: *Kronstadt 1921*. Federativs, Stockholm, 1981. S. 49.

⁹² Brunse, Niels og Hans-Jørgen Nielsen: *Oprøret i Kronstadt 1921 - et dokumentarium*. Rhodos, København, 1973. S. 318.

⁹³ *Ibid.* S. 381.

⁹⁴ *Ibid.* S. 55.

⁹⁵ *Ibid.* S. 62f.

⁹⁶ *Ibid.* S. 56.

⁹⁷ *Ibid.* S. 33.

⁹⁸ Avrich, Paul: *Kronstadt 1921*. The Norton Library, USA, 1974. S. 169.

⁹⁹ Guérin, Daniel: *Anarkismen*. Borgens Forlag, Trykkested ikke angivet, 1979. S. 100.

¹⁰⁰ Goldman, Emma: *Anarkistiske erindringer*. Borgens Forlag, Odense, 1976. S. 242f.

¹⁰¹ Mett, Ida: *Kronstadt 1921*. Federativs, Stockholm, 1981. S. 43.

¹⁰² Af kildemateriale, der først er fremdraget for nylig, fremgår det, at Petritjenko sammen med andre flygtninge fra maj 1921 til oktober 1921 forhandlede med den kontrarevolutionære general Wrangel. Denne alliance med proletariatets fjender var måske udtryk for en overvældende anti-bolsjevikkisk bitterhed, men samtidig var det et klart forræderi mod Kronstadtoprøret grundlag. Samarbejdet må hurtigt være brudt sammen. I hvert fald var der i Petritjenkos redegørelse fra 1926 om

Kronstadtoprøret ikke spor af nogen vaklen i forhold til den borgerlige kontrarevolution. Petritjenko tager tværtimod afstand fra forsøgene på at tage Kronstadt til indtægt for nogen borgerlig kontrarevolution. Brunse, Niels og Hans-Jørgen Nielsen: *Oprøret i Kronstadt 1921 - et dokumentarium*. Rhodos, København, 1973. S. 43f + S. 382.

¹⁰³ Ibid. S. 31f.

¹⁰⁴ Ibid. S. 24f.

¹⁰⁵ Ibid. S. 36.

¹⁰⁶ Ibid. S. 341.

¹⁰⁷ Ibid. S. 87.

¹⁰⁸ Ibid. S. 36f.

¹⁰⁹ Ibid. S. 38f.

¹¹⁰ Ibid. S. 40f.

¹¹¹ Nørgaard, Erik: *Drømmen om verdensrevolutionen*. Bogans forlag a/s, Skive, 1985. S. 71.

¹¹² Brunse, Niels og Hans-Jørgen Nielsen: *Oprøret i Kronstadt 1921 - et dokumentarium*. Rhodos, København, 1973. S. 41ff.

¹¹³ Serge, Victor: *En revolutionærs erindringer 1. bind*. Samlerens Bogklub, Viborg, udgivelsesår ikke angivet. S. 188.

¹¹⁴ Brunse, Niels og Hans-Jørgen Nielsen: *Oprøret i Kronstadt 1921 - et dokumentarium*. Rhodos, København, 1973. S. 44.

¹¹⁵ Ibid. S. 58.

¹¹⁶ Ibid. S. 83f.

¹¹⁷ Ibid. S. 273-281 og Avrich, Paul: *Kronstadt 1921*. The Norton Library, USA, 1974. S. 105ff.

¹¹⁸ Ibid. S. 31.

¹¹⁹ Ibid. S. 70.

¹²⁰ Ibid. S. 155.

¹²¹ Ibid. S. 281.

¹²² Ibid. S. 311f.

¹²³ Ibid. S. 84.

¹²⁴ Ibid. S. 281-284.

¹²⁵ Ibid. S. 312.

¹²⁶ Ibid. S. 85.

¹²⁷ Ibid. S. 82.

¹²⁸ Ibid. S. 386.

¹²⁹ Goldman, Emma: *Anarkistiske erindringer*. Borgens Forlag, Odense, 1976. S. 246.

¹³⁰ Brunse, Niels og Hans-Jørgen Nielsen: *Oprøret i Kronstadt 1921 - et dokumentarium*. Rhodos, København, 1973. S. 314f.

¹³¹ Ibid. S. 301.

¹³² Harman, Chris: *Den Russiske Revolutions nederlag*. Internationale Socialisters Forlag, Århus, 2. revideret udgave, august 1992. S. 14f.

¹³³ Nogle kilder tyder på, at ikke kun 75,5%, men mindst 80% af matroserne i den samlede Østersøflåden var veteraner fra Oktoberrevolutionen. Getzler, Israel: *Kronstadt 1917-1921 - The fate of a Soviet democracy*. Cambridge University Press, Bristol, 1. udgave 2. oplag 1983. S. 207f. + S. 282.

¹³⁴ Bakan, Abbie: "A Tragic Necessity". Artikel fra tidsskriftet *Socialist Worker Review* nr. 136, London, 1990. S. 20.

¹³⁵ Avrich, Paul: *Kronstadt 1921*. The Norton Library, USA, 1974. S. 90f.

¹³⁶ Bach Nielsen, Erik: *Sovjetunionens Historie*. Munksgaard, København, 2. udgave 1. oplag 1984. S. 51.

¹³⁷ Brunse, Niels og Hans-Jørgen Nielsen: *Oprøret i Kronstadt 1921 - et dokumentarium*. Rhodos, København, 1973. S. 317.

¹³⁸ Harman, Chris: *Den Russiske Revolutions nederlag*. Internationale Socialisters Forlag, Århus, 2. revideret udgave, august 1992. S. 14.

¹³⁹ Bach Nielsen, Erik: *Sovjetunionens Historie*. Munksgaard, København, 2. udgave 1. oplag 1984. S. 53f.

¹⁴⁰ Brunse, Niels og Hans-Jørgen Nielsen: *Oprøret i Kronstadt 1921 - et dokumentarium*. Rhodos, København, 1973. S. 293.

¹⁴¹ Ibid. S. 142.

¹⁴² Avrich, Paul: *Kronstadt 1921*. The Norton Library, USA, 1974. S. 181.

¹⁴³ Brunse, Niels og Hans-Jørgen Nielsen: *Oprøret i Kronstadt 1921 - et dokumentarium*. Rhodos, København, 1973. S. 102.

¹⁴⁴ Ibid. S. 167.

¹⁴⁵ Voline: *The Unknown Revolution 1917-1921*. Black Rose Books, Canada, 1990. S. 469.

¹⁴⁶ Bakan, Abbie: "A Tragic Necessity". Artikel fra tidsskriftet *Socialist Worker Review* nr. 136, London, 1990. S. 18ff.

¹⁴⁷ Getzler, Israel: *Kronstadt 1917-1921 - The fate of a Soviet democracy*. Cambridge University Press, Bristol, 1. udgave 2. oplag 1983. S. 208.

- ¹⁴⁸ Voline: *The Unknown Revolution 1917-1921*. Black Rose Books, Canada, 1990. S. 699.
- ¹⁴⁹ Avrich, Paul: *Kronstadt 1921*. The Norton Library, USA, 1974. S. 179.
- ¹⁵⁰ Getzler, Israel: *Kronstadt 1917-1921 - The fate of a Soviet democracy*. Cambridge University Press, Bristol, 1. udgave 2. oplag 1983. S. 242.
- ¹⁵¹ Lenin, V.I.: *Udvalgte Værker bind 14*. Forlaget Tiden, Trykkested ikke angivet, 1984. S. 129.
- ¹⁵² Adrian, Henrik og Lars Hedegaard Jensen: *Fundamental historie - Fra krig til krig Tiden 1914-45*. G.E.C. Gads Forlag, København, 4. oplag 1977. S. 125.
- ¹⁵³ Brunse, Niels og Hans-Jørgen Nielsen: *Oprøret i Kronstadt 1921 - et dokumentarium*. Rhodos, København, 1973. S. 358.
- ¹⁵⁴ Ibid. S. 194f.
- ¹⁵⁵ Lenin, V.I.: *Udvalgte Værker bind 14*. Forlaget Tiden, Trykkested ikke angivet, 1984. S. 132f.
- ¹⁵⁶ Ibid. S. 133.
- ¹⁵⁷ Rosenfeldt, Niels Erik og Carsten Pape: *Politikens Ruslandshistorie*. Politikens Forlag A/S, København, udgivelsesår ikke angivet. S. 54f.
- ¹⁵⁸ Cohn-Bendit, Daniel og Gabriel: *Venstreradikalismen*. Rhodos, Holstebro, 1968. S. 259.
- ¹⁵⁹ Harman, Chris: *Den Russiske Revolutions nederlag*. Internationale Socialisters Forlag, Århus, 2. revideret udgave, august 1992. S. 15.
- ¹⁶⁰ Arshinov, Peter: *History of The Makhnovist Movement*. Freedom Press, London, 1987. S. 261.
- ¹⁶¹ Doyle, Kevin: "Anarkisme, Marxisme og håb for fremtiden". Interview med Noam Chomsky fra tidsskriftet *Red & Black Revolution* nr. 2, 1996.

Bilag 1: Proklamation fra Østersøflådens kommunistiske matroser

Denne de kommunistiske matrosers anden konference fordømmer den virksomhed der udøves af Pubalt:

1. Pubalt har fjernet sig, ikke bare fra masserne, men også fra de aktive funktionærer. Den har forvandlet sig til et bureaukratisk organ uden indflydelse blandt matroserne.

2. Pubalts arbejde er helt planløst og metodeløst. Dens virksomhed stemmer heller ikke overens med de resolutioner, som blev antaget på den niende partikongres.

3. Pubalt har ved sin fuldstændige frigørelse fra masserne tilintetgjort alt lokalt initiativ. Den har forvandlet alt politisk arbejde til papirarbejde, hvilket har haft katastrofale tilbagevirkninger på massernes organisation inden for flåden. Mellem juni og november sidste år forlod 20% af de matroser, der var partimedlemmer, partiet. Dette kan forklares ved de forkerte metoder i Pubalts virksomhed.

4. Årsagen hertil er at finde i selve Pubalts organisationsprincipper. Disse principper må forandres i retning af et udvidet demokrati.

Brunse, Niels og Hans-Jørgen Nielsen: *Oprøret i Kronstadt 1921 - et dokumentarium*. Rhodos, København, 1973. S. 20.

Bilag 2: Proklamation fra Makhno-bevægelsen

DECLARATION OF THE REVOLUTIONARY INSURGENT ARMY OF UKRAINE (MAKHOVIST)

To all the peasants and workers of the Ukraine.

To be sent by telegraph, telephone or post to all villages, rural districts, and governments of the Ukraine. To be read at peasant gatherings, in factories and in workshops.

Fellow workers! The Revolutionary Insurgent Army of the Ukraine (Makhnovist) was called into existence as a protest against the oppression of the workers and peasants by the bourgeois-landlord authority on the one hand and the Bolshevik-Communist dictatorship on the other.

Setting for itself one goal - the battle for total liberation of the working people of the Ukraine from the oppression of various authorities and the creation of a TRUE SOVIET SOCIALIST ORDER, the insurgent Makhnovist army fought stubbornly on several fronts for the achievement of these goals and at the present time is bringing to a victorious conclusion the struggle against the Denikinist army, liberating region after region, in which every coercive power and every coercive organization is in the process of being removed.

Many peasants and workers are asking: What will happen now? What is to be done? How shall we treat the decrees of the exiled authorities, etc.

All of these questions will be answered finally and in detail at the All-Ukrainian worker-peasant Congress, which must convene immediately, as soon as there is an opportunity for the workers and peasants to come together. This congress will map out and decide all the urgent questions of peasant-worker life.

In view of the fact that the congress will be convened at an indefinite time, the insurgent Makhnovist army finds it necessary to put up the following announcement concerning worker-peasant life:

1. All decrees of the Denikin (volunteer) authority are abolished. Those decrees of the Communist authority which conflict with the interests of the peasants and workers are also repealed.

Note: Which decrees of the Communist authority are harmful to the working people must be decided by the working people themselves - the peasants in assemblies, the workers in their factories and workshops.

2. The lands of the service gentry, of the monasteries, of the princes and other enemies of the toiling masses, with all their live stock and goods, are passed on to the use of those peasants who support themselves sorely through their own labor. This transfer will be carried out in an orderly fashion determined in common at peasant assemblies, which must remember in this matter not only each of their own personal interest, but also bear in mind the common interest of all the oppressed, working peasantry.

3. Factories, workshops, mines and other tools and means of production become the property of the working class as a whole, which will run all enterprises themselves, through their trade unions, getting production under way and striving to tie together all industry in the country in a single, unitary organization.

4. It is being proposed that all peasant and worker organizations start the construction of free worker-peasant soviets. Only laborers who are contributing work necessary to the social economy should participate in the soviets. Representatives of political organizations have no place in worker-peasant soviets, since their participation in a workers' soviet will transform the latter into deputies of the party and can lead to the downfall of the soviet system.

5. The existence of the *Cheka*, of party committees and similar compulsory authoritative and disciplinary institutions is intolerance in the mindst of free peasants and workers.

6. Freedom of speech, press, assembly, unions and the like are inalienable rights of every worker and any restriction on them is a counter-revolutionary act.

7. State militia, policemen and armies are abolished. Instead of them the people will organize their own self-defense. Self-defense can be organized only by workers and peasants.

8. The worker-peasant soviets, the self-defense groups of workers and peasants and also every worker and peasant must not permit any counter-revolutionary manifestation whatsoever by the bourgeoisie and officers. Nor should they tolerate the appearance of banditry. Everyone convicted of counter-revolution or banditry will be shot on the spot.

9. Soviet and Ukrainian money must be accepted equally with other monies. Those guilty of violation of this are subject of revolutionary punishment.

10. The exchange of work products and goods will remain free; for the time being this activity will not be taken over by the worker-peasant organizations. But at the same time, it is proposed that the exchange of work products take place chiefly BETWEEN WORKING PEOPLE.

11. All individuals deliberately obstructing the distributions of this declaration will be considered counter-

revolutionary.

*Revolutionary Military Soviet and Comand Staff of the Revolutionary Insurgent Army of the Ukraine
(Makhnovist)*

January 7, 1920.

Arshinov, Peter: *History of The Makhnovist Movement*. Freedom Press, London, 1987. S. 265ff.

Bilag 3: Befaling nr. 1824

ORDER NO. 1824 OF THE REVOLUTIONARY MILITARY COUNCIL OF THE REPUBLIC. KHAR'KOV, JUNE 4, 1919.

To all Military Commissars and to all Executive Committees of the districts of Aleksandrovsk, Mariupol', Berdyansk, Bakhmut, Pavlograd and Kherson.

The Executive Committee of Gulyai-Polye, with the collaboration of the staff of Makhno's brigade, is trying to call, for the 15th of this month, a congress of soviets and insurgents of the districts of Aleksandrovsk, Mariupol', Berdyansk, Melitopol', Bakhmut and Pavlograd. This congress is squarely directed against the Soviet Power in the Ukraine and against the organization of the southern front, where Makhno's brigade is stationed. This congress can have no other result than to excite some new disgraceful revolt like that of Grigor'ev, and to open the front to the Whites, before whom Makhno's brigade can only retreat incessantly, on account of the incompetence, criminal designs and treason of its commanders.

1. By the present order this congress is forbidden, and will in no case be allowed to take place.
2. All the peasant and working class population shall be warned, orally and in writing, that participation in the said congress shall be considered an act of high treason against the Soviet Republic and the Soviet front.
3. All the delegates to the said congress shall be arrested immediately and brought before the Revolutionary Military Tribunal of the 14th, formerly 2nd, Army of the Ukraine.
4. The persons spreading the call of Makhno and the Gulyai-Polye Executive Committee shall likewise be arrested.
5. The Present order shall have the force of law as soon as it is telegraphed. It should be widely distributed, displayed in all public places, and sent to the representatives of the executive committees of towns and villages, as well as to all the representatives of Soviet authority, and to commanders and commissars of military units.

Trotsky, President of the Revolutionary Military Council of the Republic;
Vatsetis, Commander in Chief;
Aralov, Member of the Revolutionary Military Council of the Republic;
Koshkarev, Military Commissar of the Khar'kov region.

Arshinov, Peter: *History of The Makhnovist Movement*. Freedom Press, London, 1987. S. 122f.

Bilag 4: Strejke-proklamation fra Petrograd den 24. februar, 1921

A complete change is necessary in the policies of the Government. First of all, the workers and peasants need freedom. They don't want to live by the decrees of the Bolsheviki: they want to control their own destinies.

Comrades, preserve revolutionary order! Determinedly and in an organised manner demand:

Liberation of all arrested socialists and nonpartisan workingmen;

Abolition of martial law; freedom of speech, press and assembly for all who labor;

Free election of shop and factory committees, of labor union and soviet representatives.

Call meetings, pass resolutions, send your delegates to the authorities and work for the realisation of your demands.

Berkman, Alexander: *The Russian Tragedy*. Cienfuegos Press Ltd., Orkney, 1976. S. 73.

Bilag 5: Petropavlovsk-resolutionen

Resolution

VEDTAGET PÅ FØRSTE OG ANDEN FLÅDEBRIGADES FÆLLESMØDE DEN 1. MARTS 1921

Efter at have hørt, hvad de repræsentanter havde at rapportere, som fællesmødet havde sendt til Petrograd for at skaffe sig klarhed over situationen der, har vi besluttet:

1. I betragtning af, at de bestående sovjetter ikke udtrykker arbejdernes og bøndernes vilje, omgående at gennemføre nyvalg til sovjetterne ved hemmelig afstemning og fri forudgående valgagitation for alle arbejdere og bønder.
2. Tale- og pressefrihed for arbejder og bønder, anarkister og venstresocialistiske partier.
3. Forsamlingsfrihed, frihed for fagforeninger og bondesammenslutninger.
4. Senest den 10. marts 1921 at indkalde til en ikke partibunden konference for arbejdere, soldater og matroser fra byerne Petrograd og Kronstadt og fra guvernementet Petrograd.
5. At befri alle politiske fanger, som tilhører socialistiske partier, så vel som alle arbejdere og bønder, soldater og matroser, der er blevet fængslet i forbindelse med arbejder- og bondebevægelser.
6. At vælge en kommission til gennemgang af akterne i alle processer mod indsatte i fængsler eller i koncentrationslejre.
7. At afskaffe enhver form for politiske afdelinger, da intet enkeltparti må have monopol på at propagandere for sine ideer og modtage penge fra staten til dette formål. I stedet for skal de lokale organisationer vælge kultur- og uddannelseskommissioner, som skal understøttes af staten.
8. Omgående at afskaffe alle spærreafdelinger.
9. Lige store levnedsmiddelrationer til alle, med undtagelse af dem, der har sundhedsfarlige erhverv.
10. At afskaffe de kommunistiske detachementer i alle troppeenheder og de forskellige kommunistiske vagtposter i fabrikker og værksteder. Hvis sådanne vagtposter og detachementer skulle vise sig at være nødvendige, kan de i militæret vælges ud af kompagnierne og i fabrikkerne og værkstederne indsættes efter arbejdernes skøn.
11. At give bønderne fuld ret til at bestemme over al deres jord som de vil, og at eje kvæg, så længe de selv kan passe det, d.v.s. ikke anvender lønnet arbejdskraft.
12. Vi opfordrer alle militærenheder og vores kammerater kadetterne til at erklære sig solidariske med vores resolution.
13. Vi kræver, at alle resolutioner så vidt som overhovedet muligt bliver offentliggjort i pressen.
14. At indsætte en mobil kontrolgruppe.
15. At tillade håndværksudøvelse på basis af egen arbejdskraft (d.v.s. uden lønarbejde).

Resolutionen blev vedtaget af brigademødet med alle stemmer på nær to.

Petritjenko, formand for brigademødet.

Perepelkin, sekretær.

Resolutionen blev vedtaget med overvældende flertal af hele garnisonen i Kronstadt.

Vasiljev, formand.

Sammen med kammerat Kalinin stemmer Vasiljev mod resolutionen

Fra Kronstadt Izvestija nr. 1 den 3. marts 1921. Brunse, Niels og Hans-Jørgen Nielsen: *Oprøret i Kronstadt 1921 - et dokumentarium*. Rhodos, København, 1973. S. 51f.

Bilag 6: Anarkistisk forslag om fredelig løsning

Til arbejds- og forsvarssovjetten i Petrograd.

Formand Zinovjev:

At blive ved med at tie nu er umuligt, ja, forbryderisk. De seneste begivenheder tvinger os anarkister til at tale og til at gøre rede for vores holdning i den nuværende situation.

Den gærende stemning, der nu er trådt tydeligt frem blandt arbejderne og matroserne, skyldes årsager, som kræver alvorlig opmærksomhed fra vores side. Kulde og sult havde skabt utilfredshed, og den absolutte mangel på muligheder for diskussion og kritik tvinger nu arbejderne og matroserne til at give deres klager luft i gaderne.

Hvidgardistiske bander ønsker og vil måske prøve at udnytte denne utilfredshed i deres egen klasses interesse. Dækket bag arbejderne og matroserne spreder de slagord til fordel for Den konstituerende Forsamling, den frie handel og lignende krav.

Vi anarkister har forlængst påvist det falske i disse slagord, og vi erklærer over for hele verden, at vi vil kæmpe med våben i hånd mod ethvert kontrarevolutionært kupforsøg, side om side med bolsjevikkerne.

Angående konflikten mellem sovjetregeringen og arbejderne og matroserne mener vi, at den ikke må afgøres med våbenmagt, men ved kammeratlig overenskomst. Ved at gribe til blodsudgydelse vil sovjetregeringen i den givne situation ikke kunne skræmme eller berolige arbejderne. Tværtimod vil den kun opnå at gøre tingene værre og styrke ententen og den indre kontrarevolution.

Endnu vigtigere: hvis arbejder- og bonderegeringen bruger våben mod arbejdere og matroser, vil det have en demoraliserende virkning på den internationale revolutionære bevægelse og betyde uoverskuelig skade for den sociale revolution.

Kammerater bolsjevikker, tænk jer om, før det er for sent! Leg ikke med ilden: I skal nu tage et yderst alvorligt og afgørende skridt.

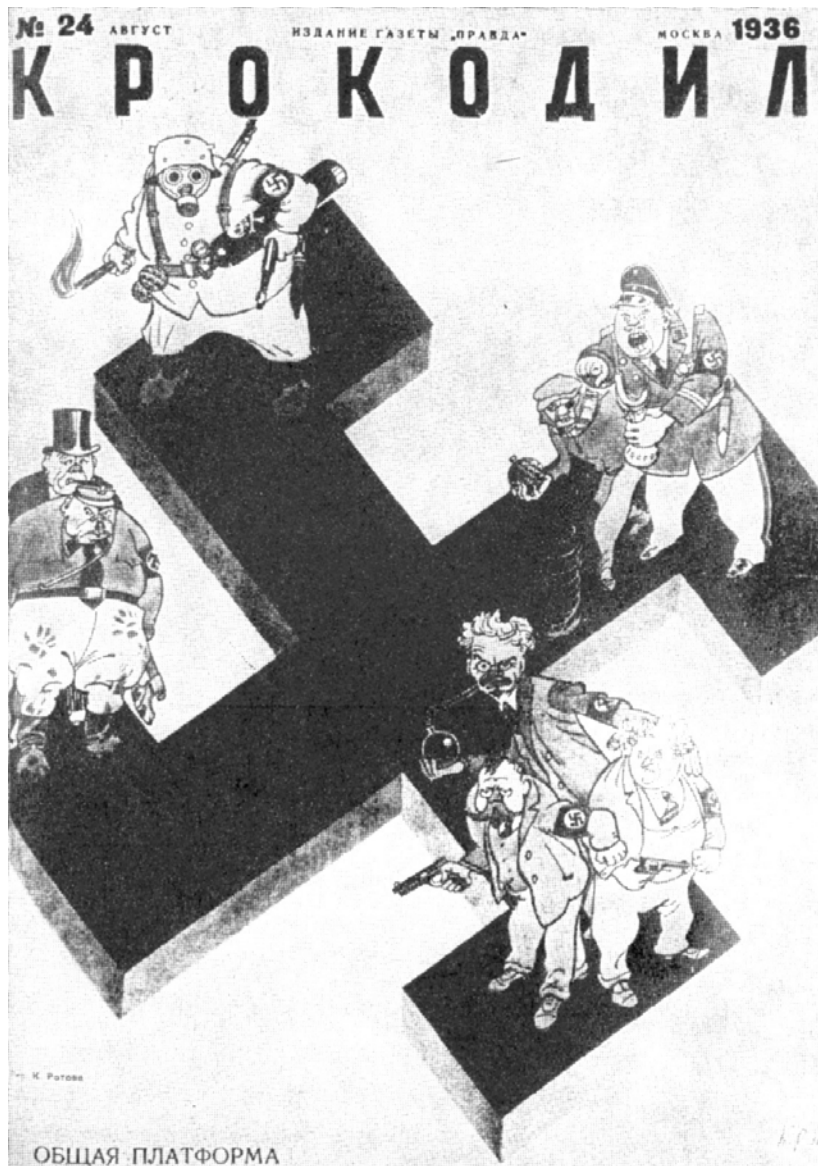
Vi forelægger jer herved følgende forslag: Lad en kommission blive udvalgt, bestående af fem personer, herunder to anarkister. Kommissionen skal rejse til Kronstadt for at afgøre striden med fredelige midler. I den givne situation er dette den mest radikale metode. Den vil få international revolutionær betydning.

Petrograd, 5. marts 1921

Alexander Berkman, Emma Goldman, Perkus, Petrovskij

Brunse, Niels og Hans-Jørgen Nielsen: *Oprøret i Kronstadt 1921 - et dokumentarium*. Rhodos, København, 1973. S. 251f.

Bilag 7: Forside af bladet Krokodil nr. 24, 1936

Adrian, Henrik og Lars Hedegaard Jensen: *Fundamental historie - Fra krig til krig Tiden 1914-45*. G.E.C. Gads Forlag, København, 4. oplag 1977. S. 213.

**Stalinistisk anti-trotskijstisk propaganda fra bladet *Krokodil*;
Stalin har tydeligt lært meget af Trotskijs propaganda kampagner mod Makhno og Kronstadt-oprørene.
Trotskijs sammenblandingsmodel bruges her af Stalin mod Trotskij der, sammen med Kalinin og Zinovjev,
fremstilles som fascistisk agent med bombe i hånden.**

Bilag 8: Medlemmer af Den provisoriske Revolutionskomité

"Vores generaler"

Kommunisterne udspreder rygter om, at der sidder hvidgardistiske generaler, officerer og til og med en pope i den provisoriske revolutionskomité.

For at få klare linier én gang for alle, meddeler vi, at komiteen består af følgende femten medlemmer:

- 1) *Petritjenko*, førsteskriver på slagskibet »Petropavlovsk«.
- 2) *Jakovenko*, telefonist i post- og telegraftjenesten, distrikt Kronstadt.
- 3) *Ososov*, maskinist på slagskibet »Sevastopol«.
- 4) *Archipov*, maskinist.
- 5) *Perepelkin*, elektriker på slagskibet »Sevastopol«.
- 6) *Patrusjev*, chefelektriker på slagskibet »Petropavlovsk«.
- 7) *Kupolov*, militærlæge.
- 8) *Versjinin*, matros på slagskibet »Sevastopol«.
- 9) *Tukin*, håndværker på et elektromekanisk værksted.
- 10) *Romanenko*, dokbestyrer.
- 11) *Oresjin*, leder af 3. arbejdsskole.
- 12) *Valk*, savværksarbejder.
- 13) *Pavlov*, mineværkstedarbejder.
- 14) *Bojkov*, leder af fæstningens byggeafdeling.
- 15) *Kilgast*, styrmand i udenrigsfart.

Det er vores generaler: det er vores Brusilov'er, Karmenev'er osv.

Fra Kronstadt Izvestija nr. 10 den 12. marts 1921. Brunse, Niels og Hans-Jørgen Nielsen: *Oprøret i Kronstadt 1921 - et dokumentarium*. Rhodos, København, 1973. S. 166.

Litteraturliste

- Adrian, Henrik og Lars Hedegaard Jensen: *Fundamental historie - Fra krig til krig Tiden 1914-45*. G.E.C. Gads Forlag, København, 4. oplag 1977.
- Arshinov, Peter: *History of The Makhnovist Movement*. Freedom Press, London, 1987.
- Avrich, Paul: *Anarchist Portraits*. Princeton University Press, USA, 1988.
- Avrich, Paul: *Kronstadt 1921*. The Norton Library, USA, 1974.
- Bach Nielsen, Erik: *Sovjetunionens Historie*. Munksgaard, København, 2. udgave 1. oplag 1984.
- Bakan, Abbie: "A Tragic Necessity". Artikel fra tidsskriftet *Socialist Worker Review* nr. 136, London, 1990.
- Barnsdale, David: *Was Stalinism implicit in October? A Green view om the Bolshevik Revolution*. <http://www.barnsdle.demon.co.uk/russ/oct.htm>. Besøgsdato: 29-01-1999.
- Berkman, Alexander: *The Bolshevik Myth*. Pluto Press, London, 1989.
- Berkman, Alexander: *The Russian Tragedy*. Cienfuegos Press Ltd., Orkney, 1976.
- Brinton, Maurice: *The Bolsheviks and Workers Control 1917-1921, The State and Counter-revolution*. Red & Black, Detroit, 1975.
- Brunse, Niels og Hans-Jørgen Nielsen: *Oprøret i Kronstadt 1921 - et dokumentarium*. Rhodos, København, 1973.
- Brüggemann, Uwe: *De russiske fagforeninger i revolution og borgerkrig/1917-1919*. Modtryk, Århus, 1. oplag 1976.
- Cohn-Bendit, Daniel og Gabriel: *Venstreradikalismen*. Rhodos, Holstebro, 1968.
- Den Store Danske Encyklopædi bind 3*. Nordisk Forlag A/S, Haslev, 1995.
- Doyle, Kevin: "Anarkisme, Marxisme og håb for fremtiden". Interview med Noam Chomsky fra tidsskriftet *Red & Black Revolution* nr. 2, 1996.
- Getzler, Israel: *Kronstadt 1917-1921 - The fate af a Soviet democracy*. Cambridge University Press, Bristol, 1. udgave 2. oplag 1983.
- Goldman, Emma: *Anarkistiske erindringer*. Borgens Forlag, Odense, 1976.
- Guérin, Daniel: *Anarkismen*. Borgens Forlag, Trykkested ikke angivet, 1979.
- Harman, Chris: *Den Russiske Revolutions nederlag*. Internationale Socialisters Forlag, Århus, 2. revideret udgave august 1992.
- Lenin, V.I.: *Udvalgte Værker bind 8*. Forlaget Tiden, Trykkested ikke angivet, 1983.
- Lenin, V.I.: *Udvalgte Værker bind 10*. Forlaget Tiden, Trykkested ikke angivet, 1983.
- Lenin, V.I.: *Udvalgte Værker bind 14*. Forlaget Tiden, Trykkested ikke angivet, 1984.
- Madsen, Kjeld: *Oktober revolutionen 1917 - kildehæfte til fundamental historie*. G.E.C. Gads Forlag, København, 1973.
- Makhno, Nestor: *The Struggle Against the State and Other Essays*. AK Press, Edinburgh, 1996.
- Maximoff, Gregory P.: *The Guillotine at Work*. Cienfuegos Press, Great Britain, 1979.
- Mett, Ida: *Kronstadt 1921*. Federativs, Stockholm, 1981.
- Nielsen, Freddie og Berger, Ågot: "Den russiske revolution: Oprør eller kup? Førte Lenin til Stalin?". Artikel fra tidsskriftet *International Socialisme* nr. 1, København, 1992.
- Noack, Johan Peter: *Den stalinistiske revolution 1*. Berlingske Forlag, Viborg, MCMLXXVI.
- Nørgaard, Erik: *Drømmen om verdensrevolutionen*. Bogans forlag a/s, Skive, 1985.
- Petersen, Carl Heinrich: *Den glemte socialisme*. Rhodos, København, 1981.
- Rosenfeldt, Niels Erik og Carsten Pape: *Politikens Ruslandshistorie*. Politikens Forlag A/S, København, udgivelsesår ikke angivet.
- Salisbury, Harrison E.: *Rusland i revolution 1900-1930*. Politikens Forlag A/S, København, 1979.
- Serge, Victor: *En revolutionærs erindringer 1. bind*. Samlerens Bogklub, Viborg, udgivelsesår ikke angivet.
- Trotsky, Leon: *Terrorism and Communism*. Greenwood Press, Connecticut, 1986.

Tsebry, Ossip: *Memories of a Makhnovist Partisan*. The Kate Sharpley Library, London, 1993.
Voline (pseudonym for Vsevolod Mikhailovich Eichenbaum): *The Unknown Revolution 1917-1921*.
Black Rose Books, Canada, 1990.
White, James D.: *The Russian Revolution 1917-1921*. Edward Arnold, Bristol, 1994.

"Uanset hvor højtråbende diktaturet måtte udtrykke sig om succesen ved dets egne politiske metoder, ændre det ikke ved det tragiske faktum, at revolutionens værste og mest uheldige sår blev påført af det kommunistiske diktatur selv"

-Alexander Berkman